

OTDK-dolgozat

2023

PANNON EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

**A TERÜLETI SAJÁTOSSÁGOK HATÁSA A KKV-K FEJLŐDÉSÉRE
ÉS A VÁLLALKOZÁSOK TELEPHELYVÁLASZTÁSI SZOKÁSAINAK
KAPCSOLATA**

**THE IMPACT OF TERRITORIAL SPECIFICITIES ON THE
DEVELOPMENT OF SMES AND THE RELATIONSHIP BETWEEN
THE LOCATION PATTERNS OF ENTERPRISES**

Török Petra

Konzulens: Dr. Dániel Zoltán András

Kézirat lezárásának dátuma: 2021.11.14.

TARTALOMJEGYZÉK

1	Bevezetés, a választott téma jelentősége	1
1.1	Miért is érdemes a KKV-kal foglalkozni?.....	1
1.2	Milyen lenne a gazdaság a kis- és középvállalkozások nélkül?	1
1.3	Területiség kapcsolódása	2
1.4	A dolgozat felépítése	2
2	Szakirodalmi összefoglaló	4
2.1	Fogalmak bemutatása, meghatározása	4
2.1.1	A vállalkozás fogalma	4
2.1.2	A vállalkozások csoportosítása	4
2.1.3	A KKV-k fogalma	5
2.1.4	Gazdaságföldrajz fogalma	6
2.2	A regionális, gazdasági növekedés főbb közgazdaságtani irányzatai	7
2.3	Területi, földrajzi vizsgálódás jelentősége	7
2.3.1	Telephely-elméletek	8
	Thünen mezőgazdasági modellje	8
	Weber és Hoover ipari telephelyelméletei	9
	Lösch térgazdasági elmélete	9
	Telephelyelméletek napjainkban	10
2.4	Vállalkozások térbeli kapcsolatai	10
2.4.1	A hálózatok	11
2.4.2	Klaszterek.....	12
2.5	Szabad vállalkozási zónák	13
2.5.1	Szabad vállalkozási zónák Magyarországon.....	14
2.6	Regionális fejlődések különbségei	15
2.7	Kis- és középvállalkozások a világban	15
2.8	Hazai vállalkozások EU-s kapcsolatrendszere	17
2.9	EU-s csatlakozás hatása a hazai KKV-kra	17
2.10	Az EU KKV-fejlesztési politikája a területi kihívásokkal szemben.....	18
2.11	KKV támogatási rendszer.....	19
2.12	Regionális különbségek korábbi kutatásainak összefoglalása.....	20
2.12.1	Az elmaradottság, leszakadás okai	20
2.12.2	Magyarország régióinak fejlődési különbségei	21

2.12.3	Vezető szektorok és vezető régiók	21
2.13	Telepítési tényezők, telephelyválasztási szempontok összefoglalása	22
2.13.1	Esettanulmány a telephelyválasztási szempontokról	22
3	Kutatási terv összefoglalása	24
3.1	Vizsgálendő terület	24
3.2	Kutatási kérdések és hipotézisek	25
3.3	Vizsgálat módszertana	26
4	A regionalitás, regionális különbségek hatása a vállalkozások fejlődésére	27
	Kis- és középvállalkozások a régiókban	27
4.1	Országos adatok	27
4.1.1	Közép-Magyarországi régió	29
4.1.2	Észak-Alföldi régió	31
4.1.3	Észak - Magyarországi régió	32
4.2	A három régió összehasonlítása	33
4.2.1	Gazdasági fejlettség, GDP	33
4.2.2	Beruházások szempontja szerint	34
4.2.3	A külföldi tőkebefektetések szerint	37
4.2.4	Kutatás, fejlesztés szempontja szerint	39
4.3	Válasz a feltett hipotézisekre	39
4.3.1	Hipotézis 1.: A regionális különbségek jelentősen befolyásolják a KKV-k indításának számát.	39
4.3.2	Hipotézis 2.: Az eltérő regionális fejlettség eltérő fejlődési pályákat hozhat. ...	40
5	Kutatás A KKV-k telephelyválasztási szokásairól	41
5.1	A kutatás célja, módszere és eszköze	41
5.2	A kutatás eredménye	42
5.3	Válasz a telephelyválasztásokkal kapcsolatos hipotézisekre	49
5.3.1	Hipotézis 1.: A vállalkozások telephelyválasztásánál az elsődleges szempont kizárólag földrajzi.	49
5.3.2	Hipotézis 2.: Telephelyválasztásnál fontos a földrajzi, infrastrukturális tényezők figyelembevétele.	49
5.3.3	Hipotézis 3.: Nincsenek hatással a KKV-k telephelyválasztására a régiós szintek fejlettsége.	49
6	Összegzés és további kutatási javaslatok	50
7	Irodalomjegyzék	51
8	Mellékletek	I
	Kérdőív a telephelyválasztási szokásokról	I

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat KKV besorolás feltételei.....	5
2. táblázat KKV-k növekedése régiós bontásban.....	28
3. táblázat Egy főre jutó bruttó hazai termék a vizsgált régiókban, 2013 és 2019-ben.....	33
4. táblázat Beruházások értéke, megoszlása 2013-ban.....	34
5. táblázat Beruházások értéke, megoszlása 2019-ben.....	36
6. táblázat Közvetlentőke-befektetések a vizsgált régiókban, 2013 és 2019-ben	38
7. táblázat Kutató-fejlesztő helyek száma a régiókban 2013 és 2019-ben.....	39

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Szabad vállalkozási zónák Magyarországon	14
2. ábra Egy KKV-ra jutó bruttó hozzáadott érték/nettó árbevétel alakulása az Unió tagállamaiban, 2016	16
3. ábra KKV-k számának alakulása	27
4. ábra KKV-k megoszlása mikro, kis, középvállalkozásokra 2013-2019	28
5. ábra Közép-Magyarországi régió KKV számának alakulása.....	30
6. ábra Egy főre jutó bruttó hazai termék 2013-2019	34
7. ábra A beruházások megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2013	35
8. ábra Egy lakosra jutó külföldi működő tőke 2012 végén.....	37
9. ábra Válaszadók korosztályi megoszlása	42
10. ábra Vállalkozás indításának ideje	43
11. ábra Vállalkozások működési helye	44
12. ábra A vállalkozók Likert-skálájának eredménye az elhelyezkedési szempontok fontosságáról	47
13. ábra A 3 főbb telephelyválasztási tényező megoszlása, vállalkozók	48
14. ábra A 3 főbb telephelyválasztási tényező megoszlása, magánemberek	48

1 BEVEZETÉS, A VÁLASZTOTT TÉMA JELENTŐSÉGE

1.1 MIÉRT IS ÉRDEMES A KKV-KAL FOGLALKOZNI?

A vállalati szféra egyik, ha nem a legjelentősebb egysége a KKV-szektor, avagy a mikro-, kis- és középvállalkozások együttese. A vállalkozások esetében nagy számban vannak jelen, kifejezetten többséget alkotnak, gazdasági fejlettségtől és gazdálkodási kultúrától függetlenül minden országban jelen vannak. Az Európai Unió vállalatait 99%-ban szintén a KKV-k alkotják, ezek biztosítják a magánszektorbeli munkahelyek kétharmadát, az Unióban létrehozott hozzáadott értékhez pedig annak több, mint felével járulnak hozzá. Ezért is gondolom, hogy megismerésük, fejlődésük nyomon követése különféle szempontok szerint fontos és érdekes, egyáltalán nem elhanyagolható, hiszen gazdaságunk teljesítményében nagyon nagy szerepük van. A téma jelentőségének, aktualitásának alátámasztására megbizonyosodást nyújt az is, hogy az Európai Unió is fontosnak tartja a szektor fejlődését, támogatása céljából különféle cselekvési programok jöttek létre, hogy a kutatás és innováció révén fokozódjon a versenyképességük.

Ebben a dolgozatban a magyarországi vállalkozások fejlődésére helyezem a hangsúlyt, megvizsgálva a regionalitás szemszögéből, viszont röviden ismertetem majd más Európai Uniók országok KKV-szektorát is, ahogyan megpróbálom bemutatni az egész EU viszonyát a kis- és középvállalkozásokkal.

1.2 MILYEN LENNE A GAZDASÁG A KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK NÉLKÜL?

A KKV-k fontosságát egy egyszerű elképzelésen keresztül szándékozom bemutatni, mégpedig azzal, hogy milyen lenne nélkülük a gazdaság. Itt nem csak a magyar gazdaságra gondolok, hanem beleértem az egész világ gazdaságát. Először is, nem lennének azok a vállalkozások, amelyek ma munkahelyet biztosítanak több millió embernek, nem létezne a termelő és szolgáltató tevékenységeket összefogó működési forma, nem lenne rendszer, illetve az államnak nem lenne a szektorból származó bevétele, hiszen, ha nincs vállalkozás, nincs bevétele, amely után adókat igényelne az állam. Ezen gondolatmenetet tovább pörgetve, az állam nem bírná a transzfereket kiosztani a lakosság felé, amelynek arra nagy szüksége van.

Ellenben ahhoz, hogy legyenek kis- és középvállalkozások, a következő tényezőknek is létezniük kell; a világnak, leszűkítve az Európai Uniónak meg kell teremtenie a piacot, ahol a KKV-k működni, és versenyezni tudnak. Az államnak is feladata van, meg kell teremtenie a gazdaság fejlődéséhez szükséges feltételeket, az infrastruktúrát, azaz a közlekedés hálózatait, a

hírközlési módokat, a társadalmi, oktatási, azaz humáninfrastruktúrát is. A kormánynak biztosítani kell a működőképes gazdasági környezetet. Végül ahhoz, hogy a KKV-k létrejöhessenek kell, hogy legyen vállalkozói szellem és affinitás arra, hogy egyes emberek vállalkozásokat hozzanak létre, vezessék azokat, illetve energiát, időt és munkát kell rááldozniuk, hogy azok ténylegesen működni is tudjanak.

1.3 TERÜLETISÉG KAPCSOLÓDÁSA

Véleményem szerint fontos megvizsgálni területileg is, hogyan változtak, fejlődtek a hazai kis- és középvállalkozások, ugyancsak ahogyan az Európai Uniók. Számukat tekintve a Föld minden országában jelen vannak, azonban minden terület, régió más és más. Érdekes vizsgálati tényező megfigyelni, hogy egyes helyeken, régiókban mekkora súlyt képviselnek a KKV-k, azok fejlődéséhez hogyan viszonyulnak, mennyire befolyásolják.

Nem elhanyagolható szempont egy vállalkozás létrehozása előtt megvizsgálni a területi tényezőket, földrajzi, helyi adottságokat.

Jelen dolgozatomban a KKV-k fejlődését területi szempontok alapján fogom megvizsgálni, értékelni, illetve a telephelyválasztások főbb kritériumaira térek ki. Azonban ahhoz, hogy ezt meg tudjam tenni, fontos tisztázni a szükséges és alapvető fogalmakat, melyeket a következő részben fogok részletezni.

1.4 A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE

Dolgozatom első részében a választott téma jelentőségét fogalmaztam meg, majd áttekintettem a területiség és a vállalkozások kapcsolatát, tisztáztam a szükséges fogalmakat és a területi, földrajzi vizsgálódás jelentőségét. Kértem a főbb telephely-elméletek alapjaira, és a vállalkozások térbeli kapcsolatainak fontosságára.

A regionális fejlődés és az eltérések szakirodalmi háttérét is ismertettem, korábbi kutatási eredmények összefoglalásával kerestem az elmaradottság és leszakadás okait. A témával kapcsolatos eredményeket, illetve megállapításokat megosztottam, nem megelégedve a telephelyválasztással kapcsolatos elméleti háttér részletes ismertetéséről sem.

A következőkben meghatározásra került az a terület, amiről a vizsgálatom és kutatásom szólt. Három magyarországi régióra esett a választásom, Közép-Magyarország, Észak-Magyarország és Észak-Alföld térségét vizsgáltam fejlettségi és gazdasági szempontból, melyből választ kaptam az ott működő vállalkozások fejlődési befolyásosságára.

A kutatás második részében vizsgáltam a vállalkozások telephelyválasztásának okait. Ehhez egy általam készített kérdőívet használtam segítségül, melyben vállalkozók stratégiáit, szokásait mértem fel. Ebből sikerült kiszűrni azokat a tényezőket, amelyek a legfontosabbak és így mintaszerűen megjelennek majdnem minden telephelyválasztási kérdésnél.

A kérdőív kitöltése során vállalkozói körön kívül eső magánemberek véleményét is kikértem, hogy részükről mit tartanak fontosnak a telephelyválasztásnál, majd összehasonlítottam az eredményeket a vállalkozással rendelkezőkével.

Végül összegeztem a kutatásom eredményeit, megindokoltam a feltett hipotézisek helyességét vagy megcáfoltam azokat és további kutatási javaslatokat osztottam meg mindkét témával kapcsolatban.

2 SZAKIRODALMI ÖSSZEFOGLALÓ

A dolgozatom második részében bemutatom a témához tartozó és lényeges fogalmakat. Ezen felül megfogalmazom, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk milyen tekintetben hozott változást a KKV-k szemszögéből, bemutatom a vállalkozások térbeli kapcsolatait. Pontosan meghatározom a kis- és középvállalkozások számát, statisztikáját, illetve korábbi a témával kapcsolatos eredményeket és megállapításokat osztok meg és elemzek.

2.1 FOGALMAK BEMUTATÁSA, MEGHATÁROZÁSA

2.1.1 A vállalkozás fogalma

Általánosan elfogadott fogalommeghatározás a mai napig nem található, hiszen nagyon összetett dologról van szó. A középkorban még teljesen mást értettek ezen, a legtöbben inkább a nagyobb kivitelezésű munkák koordinálását nevezték vállalkozásnak.

Mégis manapság talán a leggyakoribb definíciókba beletartozik a kockázatvállalással járó üzleti lehetőségek kiaknázása, melyet a vállalkozó szelleműek saját felelősségükre, saját nevükön, a piaci szereplőkkel kapcsolatban nyereség elérésének reményében tesznek. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy ezek mellett tulajdonnal is rendelkeznek.

A Zöld Könyv meghatározása szerint, mely az Európai Unió által a vállalkozási kedv és készség növelésének reményében kibocsátott kiadvány; „A vállalkozás gondolkodásmód, valamint gazdasági tevékenység teremtésének és fejlesztésének folyamata, ötvözve a kockázatvállalást, a kreativitást és/vagy az innovációt józan menedzsmenttel, egy új vagy már működő vállalaton belül” (EC, 2003). Ez a definíció azt foglalja magába, hogy tulajdonképpen a vállalkozás nem más, mint a sajátos gondolkodásmód kamatoztatása és cselekvésre váltása, melyet a későbbiekben fejleszthet, innovációkat hozhat létre, ugyanakkor mindez vezetői képességeket és kockázatvállalást is igényel.

A vállalkozás és a vállalkozó a mai napig egybefonódó fogalmak, de egyszerű különbséget tenni a kettő között, ha megértjük, hogy a vállalkozó a tevékenységet végző személyére vonatkozik, a vállalkozás pedig magára a folyamatra, amit végez.

2.1.2 A vállalkozások csoportosítása

Számos szempont alapján csoportosíthatjuk a vállalkozásokat, például a tevékenység jellege szerint, mely alapján lehet szó termelő vagy szolgáltató vállalkozásról. A következő csoportosítási ismerv az, hogy a gazdasági élet mely területén tevékenykedik a vállalkozás,

néhányat említve ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi, pénzügyi szférákról beszélhetünk. Megkülönböztethetjük a vállalkozásokat céljuk szerint is, ez esetben profitorientált, illetve non-profit szervezetek léteznek. A profitorientáltak elsődleges célja az eredmény elérése, míg a nem profitorientáltak általában a társadalmilag hasznos célok elérésére törekednek. Egy másik csoportosítás az adózás szempontjából különbözteti meg őket, léteznek a személyi jövedelemadó hatálya alá tartozó egyéni vállalkozások, társasági adót vagy egyszerűsített adót fizető vállalkozások. Tulajdon szempontjából lehetnek magántulajdonon alapuló, állami tulajdonú és önkormányzati tulajdonú vállalkozások. Az utolsó lehetséges csoportosítás, amit kiemelnék az a méret szerinti csoportosítás, ami a dolgozatom szempontjából is elég releváns, hiszen megkülönböztetünk mikro-, kis-, közepes- és nagyvállalkozásokat (Vecsenyi, 2017).

Szakterjedőben a vállalati méretet illetően a mikro-, kis, középvállalkozásokra fókuszálok, melyek jellemzően magántulajdonban vannak.

2.1.3 A KKV-k fogalma

A vállalkozások definiálása és csoportosítása után a legfontosabb lépés meghatározni, hogy mit is jelent KKV kifejezés. Szintén nem létezik a világon mindenhol megegyező és egységes meghatározás, ezt minden ország a saját törvényével határozza meg figyelembe véve a sajátosságokat. A magyar jog szerint, amit az Európai Unió törvényéből vett át, foglalkoztatotti létszám, éves nettó árbevétel, mérlegfőösszeg értékeinek alapján lehet csoportosítani a vállalkozásokat mikro-, kis és középvállalkozásokra (2004. évi XXXIV. törvény, 2004).

1. táblázat KKV besorolás feltételei

KKV besorolás	Létszám (fő)	és	Éves nettó árbevétel (euró)	vagy	Mérlegfőösszeg (euró)
Közép- vállalkozás	<250	és	$\leq 50.000.000$	vagy	$\leq 43.000.000$
Kisvállalkozás	<50	és	$\leq 10.000.000$	vagy	$\leq 10.000.000$
Mikrovállalkozás	<10	és	$\leq 2.000.000$	vagy	$\leq 2.000.000$

forrás: MÁK alapján saját szerkesztés

KKV kategóriába történő besoroláshoz a fent említett három gazdasági mutató közül csak kettőnek kell megfelelnie a vállalkozásnak. A foglalkoztatotti létszámra vonatkozó feltételnek

mindenképp teljesülnie kell, azonban az éves nettó árbevételre vagy a mérlegfőösszegre vonatkozó kritérium közül elegendő, ha csak az egyiket teljesíti a vállalkozás.

„A mikro-, a kis- és a középméretű vállalkozások (a KKV-k) jelentik az európai gazdaság motorját. A munkahelyteremtés lényeges forrását képezik, vállalkozó szellemet és innovációt teremtenek az EU-ban, és így döntő fontosságúak a versenyképesség erősítése és a foglalkoztatás szempontjából. ... a KKV-kra való odafigyelés kulcsfontosságú a lisszaboni célok sikeres megvalósításában.” (Verheugen, 2006)

Nemcsak az Európai Unió, hanem a világ valamennyi országában jelentős szereppel rendelkeznek a KKV-k, a GDP termelésben, a munkahelyteremtésben, illetve a nagyvállalkozások részére is jelentős befolyásuk van, hiszen alvállalkozóként, beszállítóként ellátják őket, így a termelési és értékesítési láncban is nagy szerepet töltenek be.

2.1.4 Gazdaságföldrajz fogalma

A KKV-k fejlődését területi szempontból is érdemes górcső alá vetni, azaz meg kell definiálni, hogy az országos régiós kialakításokon belül mikor, hogyan, milyen mértékben indultak el és fejlődtek a vállalkozások. A nézőpont használatánál figyelembe kell venni a területi, környezeti adottságokat.

A vállalkozások gazdaságföldrajz révén is kapcsolódnak a gazdaságtudományokhoz. Ez egyszerre gazdaságtudomány és földtudomány, ami kijelöli a térben értelmezett vállalkozás megismerését célzó vizsgálati irányokat is (Abonyiné Palotás, 2007). A gazdaságföldrajz összefoglalva nem más, mint a gazdaság regionális, egymástól eltérő jellegzetességeinek elemzése, az egyes gazdasági tevékenységek (termelés, fogyasztás, újratermelés) területi elhelyezkedésének a vizsgálata, térrel való kapcsolata. Ehhez kapcsolódó kutatásokban nem lehet figyelmen kívül hagyni a társadalmi, természeti szféra egymásra hatásának következtében fellépő, változó mértékű és minőségű földrajzi következményeket sem (Bora, 1999).

Az ember termelő tevékenységét, a termelőerők földrajzi eloszlását tanulmányozza. Számos ága alakult ki, (iparföldrajz, mezőgazdasági földrajz, kereskedelem földrajza, közlekedésföldrajz, turizmus földrajz). A társadalomföldrajz sem kihagyható tényező, ugyanis a gazdaság nem elszakítható magától az embertől, aki társas lény. Tágabb értelemben a gazdaságföldrajz a gazdaság térszerkezetét tanulmányozza, a termelés, az elosztás, fogyasztás területi elhelyezkedését, illetve a termelőerők térbeli elhelyezkedésével, egyenlőtlen fejlődésének okaival foglalkozik. Szűkebb értelemben ezeken kívül a földrajzi környezetnek

gazdasági-társadalmi életre gyakorolt hatásait tárgyalja, számításba véve a domborzati viszonyok, éghajlat, talaj gazdasági hatásait is (Vofkori, 2002).

Nem egyenlő azonban a gazdaságföldrajz és a regionális gazdaságtan. Míg a gazdaságföldrajz a gazdasági életre gyakorolt földrajzi hatásokat minőségi szempontok szerint vizsgálja, addig a regionális gazdaságtan közgazdasági kategóriákban értelmezi a törvényszerűségeket, azaz mennyiségi szemléletű. Nézőpontjából fontos a tér és a szereplők gazdasági kapcsolata, míg a gazdaságföldrajz a földfelszín tekinteti vizsgálándónak. Időben is más-más tényezőkre koncentrálnak, a földrajz főként a fejlődési folyamatok kezdő és végpontjaira, a kettő közti eltérésre, a regionális gazdaságtan meg inkább a végbemenő, zajló gazdasági folyamatra és a közgazdasági változókban megjelenő különbségre (Illés, 1986).

2.2 A REGIONÁLIS, GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS FŐBB KÖZGAZDASÁGTANI IRÁNYZATAI

Az 1970-es évekig (Lengyel) szerint Keynes térbeli szemléleteit vették figyelembe, fő célként kitűzve a jövedelmek, foglalkoztatás növelését. A célokat a beruházások, a fogyasztás ösztönzésével próbálták elérni.

Amikor a gazdaságpolitika hátrányai világosabbá váltak, akkor erősödött fel a neoklasszikus irányzat, mely kiindulási tétele, hogy a termelési tényezők közti eltérések pont a különbözőség miatt haladnak a kiegyenlítődés irányába, hiszen a mobilitás, a tényezők szabadon áramlása miatt a gazdasági növekedés térben is kiegyensúlyozottabbá válik, ehhez viszont az infrastruktúra, a közlekedés kiépítése kellett. (Richardson) a régiók közötti tényezők mobilitásának elméleteként értelmezte.

Miután mégsem az elvárások szerint működött a térbeli kiegyenlítődés, előtérbe kerültek az endogén neoklasszikus növekedési irányzatok, melyek a technológiai fejlődéstől, az innovációtól, a humán erőforrástól várják el a gazdasági növekedést.

Az 1990-es években a globalizáció miatt megváltoztak a társadalmi háttérfeltételek, napjainkban is inkább a térségek versenyképességének javulásától remélik a regionális fejlődést, viszont ez adottságoktól függően eltérő lehet (Lengyel, 2012).

2.3 TERÜLETI, FÖLDRAJZI VIZSGÁLÓDÁS JELENTŐSÉGE

A vállalkozások, mint társadalmi-gazdasági szereplők ugyanúgy kapcsolatban állnak a térrel és a térbeliséggel, mint bármely más egyén és egység. Minden gazdasági folyamatnak van természetföldrajzi kimenetele és igaz ez fordítva is, a természeti jelenségeknek vannak gazdaságot érintő hatásai.

A regionális szervezés, tervezés és fejlesztés elengedhetetlen a területi egyenlőtlenségek kiegyenlítésének folyamatában, hiszen csak ezek képesek figyelembe venni a különböző területi egységek sajátosságait, adottságait (Tóth & Jóna, 2019).

A vállalatok területi vonatkozásának elméleti alapjait az úgynevezett telephely-elméletek megismerésével lehet feltérképezni. A gazdasági szereplők és tevékenységeik elhelyezkedésével, illetve működésüket szabályozó térbeli törvényszerűségekkal foglalkoznak. Nemcsak a telephelyekkel foglalkoznak, hanem vizsgálják a nonprofit szervezetek, önkormányzatok, háztartások együtteseit, azaz a településeket, kistérségeket, régiókat (Lengyel, 1994).

2.3.1 Telephely-elméletek

Elhelyezkedéselmélet, location theory, ahogyan az angol tárgyalja pontosabb kifejezés, ami segít abban, hogy megértsük mit is jelent ez. A gazdaság alanyainak térbeli működéseit térképezi fel, a telepítési- és költségtényezők kapcsolatában értelmezi a működését.

A vállalkozásoknál fontos tényező maga a telephely elhelyezkedése, hiszen a termelés előállításához szükséges források, anyagok, másnéven inputok megszerzését is figyelembe kell venni. Nem mindegy ugyanis, hogy honnan tudja a vállalkozás beszerezni őket, hiszen térben elég jelentős változásokat mutatnak a statisztikák. Minél inkább a költségminimalizálás, és a profitmaximalizálás kell, hogy előtérben legyen.

Thünen mezőgazdasági modellje

Ez a telephelyelmélet a mezőgazdasági termelésben részt vevő és érvényesülő térbeli törvényszerűségnek tekinthető, aminek kiindulási alapja egy mesterséges állam. Az állam közepén helyezkedett el a fővárosi piac, mely a környező térség terményeinek felvásárlására szolgált. A városkörnyéki termelőhelyek azonos minőségű földeken termeltek és a központi városhoz azonos minőségű utakon keresztül juttatták el a terményeket, így ebben nem volt különbség. Az egyes földek központtól való távolsága volt az eltérés, így a termelők profitját tulajdonképpen a szállítási költségek határozták meg, amely a távolság növekedésével arányosan növekedett. Tehát az a termelő jut a legnagyobb haszonhoz termékegységre, illetve területegységre vetítve, akinek a legkisebb távot kell megtennie a szállítás során. Thünen koncentrikus körökkel jelölte ki az egyes termények termelési helyét, ezzel meghatározva a termelhető áruk csoportját is. A központhoz közel értékükhöz képest nagy súlyú, intenzív

terményeket is lehet termelni, de a fővárostól távolabb csak olyanokat, melyek értéküknél fogva nagyobb szállítási költséget is elbírnak.

Weber és Hoover ipari telephelyelméletei

Weber is a szállítási költségek szempontjából határozza meg a telephelyek legjobb helyét, ugyanakkor ő már számolt a munkaerő árával és az agglomerációs tényezővel. Ez utóbbi kettő jelentősége, hogy mégiscsak eltéríthetik a telephelyeket attól a ponttól, ahol a szállítási költségek a legalacsonyabbak. Eltérően kezelte a nyersanyagforrásokat, fogyasztópiacokat és a termelőüzemek közti távolságot, viszont mégis úgy vélte, hogy inkább a szállítási költségek csökkentésével érheti el a legnagyobb költségsökkentést.

Egyetlen pontszerű piacot feltételezett, a munkaerő, bérköltség települések szerint eltérőek voltak, a közlekedési infrastruktúra mindenhol korlátlanul rendelkezésre állt. Telephelyindexeket alkotott, ezek segítségével határozta meg az optimális telephelyet. Nézete szerint a bérmegetakarítás és a kiszolgáló létesítmények, mely alatt a raktárak, javítóműhelyeket érti maguk felé vonzzák az ideális telephely helyszínt.

Hoover ezt az elméletet dolgozta tovább, ugyanakkor figyelembe vette a kereslet-kínálat térbeli alakulását is. A termelési költségeket három részre osztotta, a beszállítási költségekre, termelési költségekre és az elosztás költségeire. Mindez rávilágított arra is, hogy a beszállításra és elosztásra fordított kiadások nem csupán a tényleges útvonalon felmerülő szállítás, hanem az előkészítés (raktározás, rakodás, vasúthoz, kikötőhöz történő továbbítás) költségeit is magában foglalja. Nem kerülte el a figyelmét az sem, hogy a tehertarifák nem a távolsággal egyenes arányban emelkednek: egyre növekvő hosszúságú szállítási útvonalak esetén fokozatosan csökkennek az egységnyi szakaszra eső (átlagos) költségek (Bora , 1999).

Lösch térgazdasági elmélete

A harmadik szempontrendszer érvényesítő telephelyelmélet szerint a piac kell, hogy középpontban legyen. A piaci viszonyokat (kereslet, kínálat, árak) beépítette elméletébe, létrehozva a kölcsönös összefüggéseken és a téren alapuló téregyensúly elméletet. A vállalkozói bevételek maximalizálására, a termelési körülmények helyett pedig a fogyasztói (piaci) szükségletek telephelyi viszonyokat meghatározó jellemzőire koncentrált. Alapelve az volt, hogy mindenki úgy választ telephelyet, hogy termelőként a legnagyobb haszonra tegyen szert, fogyasztóként pedig a legolcsóbban tudjon vásárolni.

Egy egyenletes népsűrűségű azonos adottságokkal rendelkező síkságot képzelt el, ahol minden irányban lehetséges a szállítás, a termelő pedig olyan iparszerű tevékenységbe kezd, mellyel saját szükségletein túl környezetét is el akarja látni. A termelt mennyiség növekedésével arányosan csökkennek az egységnyi termelési költségek, viszont a termékeket csak egyre távolabbi fogyasztók számára tudja értékesíteni, a szállítási költségei megnövekednek. Egy idő után eljut az ellátó körzete külső határához, ez az a pont, ahol tovább már nem gazdaságos számára az értékesítés.

Telephelyelméletek napjainkban

A mai nem kifejezetten telephelyelméleti modellek megőrizték a komplex szemléletmódot, azonban a technológiákra alapozott innováció, a képzett és kreatív munkaerő kiemelték a globalizáció által átrendezett tér jelentőségét is (Lengyel, 1994).

Valamely gazdaság térstruktúrájának létrejötte tehát a térrel foglalkozó gazdaságtudományok, így a regionális közgazdaságtan, a városgazdaságtan, a gazdaságföldrajz és a telephelyelmélet magyarázataiban a centrifugális és centripetális erők összejátszása, illetve az ezen összejátszás eredményeként generált visszacsatolások folyamata révén kap magyarázatot (Varga, 2017).

2.4 VÁLLALKOZÁSOK TÉRBELI KAPCSOLATAI

A vállalkozások (vállalatok) és a térbeliség kapcsolatának értelmezése párhuzamosan történhet csak, a vállalkozás, mint egység, nem értelmezhető a gazdasági tér szereplői közötti viszonyrendszerből kiszakítva.

Napjainkban egyre jobban elmosódik a határ, a vállalat már nem egy elszigetelt szervezet, hanem a helyi üzleti környezetbe beágyazódottan értelmezendő a hálózatok, klaszterek és stratégiai szövetségek együttműködése miatt.

A közvetlen környezetében lévő partnereken kívül jelen vannak azok is, melyekkel csak helyi és területközi hálózatokon keresztül valósulhat meg a kontaktálás (Kőhegyi, 2005).

Ezek a hálózatok infrastruktúrával (utak, hírközlési csatornák) kötik össze a pénzintézeteket, háztartásokat, hatóságokat, más vállalkozásokat, önkormányzatokat a vállalatokkal. Az így kialakult hálózati kapcsolatrendszerben a vállalkozások és partnereik közti kapcsolattartás információfogadás és -továbbítás, anyagáramlás, logisztikai partnerség, személyforgalom alakjában ölthet testet. Ezek az összeköttetések lehetnek visszafelé és előre,

azaz input és output irányába mutatók, illetve mellérendeltséget tükrözők, oldalirányúak, melyek jelentik a gazdasági szereplők közti információáramlást.

A jól kiépített kapcsolati háló nagyon is szükséges a verseny fenntartásához, ahhoz, hogy tudjon a vállalkozás helytállni a konkurenssekkel szemben. Erre példa, hogy az egyes gazdasági ágak klaszterekbe szerveződnek, ami nagy előnyhöz juttatja az egymásra épülő, és kiegészítő vállalkozásokat, termék-, tudás-, technológiaátadás szempontjából (Kiss, 2014).

„A versengés mellett az együttműködés nagyobb jelentőségre tett szert. Széles körben terjedt el a tevékenységkihelyezés, a bedolgozói kapcsolatrendszer, a franchise. Meghonosodtak az inkubátorok (Dobák és szerző társai, 2003), az innovációs parkok, ipari parkok (GKM, 2002), vállalkozási övezetek, amelyek létrehozása mögött az a feltételezés (is) húzódik, hogy a térbeli közelség valamilyen kölcsönösen előnyös együttműködést generálhat, amely többletteljesítményben ölthet testet.” (Kőhegyi, 2005)

2.4.1 A hálózatok

Sokan szervezetek együtteseként határozzák meg a hálózatokat, azonban ez nem csak ennyiből áll. Olyan együttműködések által összekapcsolt cégek rendszerét jelenti, melyek együttes tevékenysége nagyobb, mint a résztvevő vállalkozások egyedüli tevékenységének összege, utalhat új szervezeti, szervezési módokra is a kifejezés (Holló & Marselek, 2017). Egy adott fogyasztói igény kielégítése általában nem egy vállalat ügye, hanem egyszerre több vállalat hálószerűen összekapcsolódó rendszere vesz részt benne.

Egy területi egység gazdaságának minőségi vizsgálásánál meghatározó a szervezetek és egyének közti kapcsolat mennyisége, illetve minősége is. A KKV-k fejlődésének egyik kulcstényezője a vállalati kapcsolatrendszer kiépítése. Ennek egyik lehetősége a hálózati együttműködés, mely jelentős költségmegtakarítást tesz lehetővé. A hálózatok elsődleges célja a kooperáció, azaz a résztvevő vállalatok kölcsönös egymást segítése, szövetsége.

Ezek a kapcsolatok általában szorosabbak, viszont nem érik el az egymásrautaltság szintjét. Ugyanakkor kölcsönösen függenek egymástól, és bíznak a másikban. A háló kapcsolatai tartósak, belépéskor általában befektetést kell eszközölni, mely a hálóból való kilépés esetén vagy nem, vagy nem azonos mértékben hasznosul, ez a relációs-specifikus befektetés, azaz olyan befektetés, amellyel csak egy adott kapcsolat keretében érhető el a befektető által elvárt megtérülés (Chikán, 2020).

A gazdasági hálózatok nem véletlenszerűen épülnek fel, az új érkezők leginkább a központi szereplőkhöz csatlakoznak, mivel ők ismerik és rajta keresztül épülnek, integrálódnak a hálózatba.

Sokféle hálóról beszélhetünk, lehet szó piacokon megjelenő helyi vagy globális hálókról, melyek jelentik a teljes háló egy-egy alrendszerét, így az egyedüli piaci hatalmuknál nagyobb befolyásra, illetve nagyobb hatékonyságra is szert tudnak tenni.

Hierarchiai szempontból a horizontálisan elhelyezkedő szövetségek potenciális versenytársak, míg a vízszintesen elhelyezkedők vevői-eladói viszonyban vannak egymással.

2.4.2 Klaszterek

Először a vállalati hálók, majd azok kialakulását követően a klaszterek is létrejöhetnek. Ezek a horizontális együttműködés fontos típusát jelentik, amelyek egy adott földrajzi régióban található azonos, illetve összekapcsolódó profilú, magas versenyképességű vállalatok és más intézmények hálózatát jelentik (Porter, 1998).

A hálózatok, klaszterek felkapott kutatási témák lettek, nem véletlenül, hiszen a vállalkozói együttműködések szignifikáns mértékben, pozitívan határozzák meg a gazdasági fejlődés és növekedés trendjét.

A klaszterek a hálózati gazdasági rendszerek egyik altípusa, (Lengyel) szerint: „egy adott iparághoz tartozófüggetlen vállalatok és velük kapcsolatban álló üzleti partnereik, valamint a hozzájuk kapcsolódó gazdasági szektorok és intézmények egy adott térségben tömörülő olyan halmaza, amelyek relatíve nagy arányban használják egymás termékeit és szolgáltatásait, ugyanazon tudásbázisra és infrastruktúrára támaszkodnak, valamint hasonló innovációkat tudnak hasznosítani.”

Beszélhetünk alulról létrejövő (bottom-up) klaszterről, és beszélhetünk tervezés útján létrejövő (top-down) klaszterről is. Top-down klaszterek esetében a cél hozzájárulni a hálózatszerű kapcsolatokhoz, azért, hogy a profitráta és a hozzáadott érték emelkedjen, a kiadások pedig csökkenjenek.

A hálózatosodás és klaszterfejlődés hazánkban még elég vontatott a tőkehiány, menedzsmenti tudáshiány, együttműködési készség és a bizalomhiány miatt (Marselek, et al., 2014).

2.5 SZABAD VÁLLALKOZÁSI ZÓNÁK

1996-ban, amikor is elfogadták a területfejlesztésről és területrendezésről szóló (1996. évi XXI törvény)-t lett először megemlítve a szabad vállalkozási zóna fogalomként, és ebben a törvényben lett szabályozva működése, az alapvető területrendezési, fejlesztési szabályrendszer kialakítása az intézményrendszerrel egyetemben.

A feladata pedig, hogy közösségeket segítsen mindezek gyakorlásának érdekében, illetve, hogy az elmaradottabb térségeket felzárkóztassa, mérsékelje a munkanélküliséget, támogassa az ipari és mezőgazdasági vállalkozásokat.

A szabad vállalkozási zóna törvény általi megfogalmazása, kormány által pontosan lehatárolt terület, amely a térségi gazdaságfejlesztő szervezet által koordinált módon sajátos kedvezményeket biztosít a vállalkozóknak.

Az EU-s csatlakozáskor kikötött gazdasági versenyhelyzet feléréséhez erős vállalkozásfejlesztésre van szükség. A kormány egyik legnagyobb érdeke, hogy minél több, és minél több gyorsan növekvő vállalkozás jöjjön létre, ezért is fontosak a szabad vállalkozási zónák, melyek inkább a vállalkozások számának növekedésében játszanak szerepet.

Ezekben a gyenge társadalmi, gazdasági területeken különböző fejlesztési, beruházási, foglalkoztatáspolitikai kedvezmények érhetőek el az ott működő és működni vágyó vállalkozásoknak azok fellendítése érdekében. Ilyenek például a 100%-os értékcsökkenési leírás érvényesítése, pályázati többletpontok.

Majdnem minden gazdaságfejlesztési irányelv egy kereskedelmi együttműködés, a kormányzat megfelelő ösztönzési eszközökkel változtatja meg a vállalkozások alapvető elgondolását. Értelmezve, a kormány különböző kedvezményeket, költségcsökkentéseket vezet be egyes vidékeken, ezekkel próbálja motiválni a vállalkozásokat, hogy hova is helyezték telephelyüket, illetve, hogy mely területeken alkalmazzanak több munkaerőt.

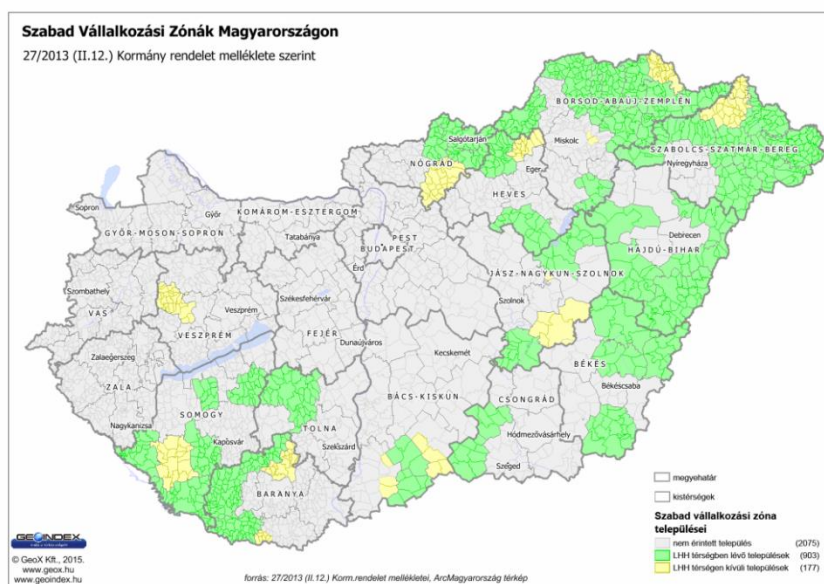
(Peters & Fisher) szerint a probléma, amivel szembenézünk nem más, mint, hogy nem tudunk eleget a beilleszkedés előnyeiről, tehát nincs pontos meghatározása azoknak az ösztönző feltételeknek, mint az adócsökkentés. Pedig ez lenne a legnagyobb esélyforrása a kormányzatnak, ha a cégek beruházási hajlandóságát terelni szeretné egy más irányba.

1997-ben megírt tanulmányuk is bebizonyítja, hogy a vállalkozásösztönzés a kedvezmények nagyságától is függ. Egy amerikai vállalat több állammal konzultált annak érdekében, hogy hol nyisson új gyárat. Végül Iowa állam ajánlotta fel a legtöbb

adókedvezményt, ráadásul még segítséget is ígért a kivitelezéshez. Ez nyilván nem csak a cég számára volt kedvező, az államot is segítette a beruházás, munkaerő, gazdasági, infrastrukturális szinten (Fisher & Peters, 1997).

2.5.1 Szabad vállalkozási zónák Magyarországon

A 27/2013 (II.12.) Kormányrendelet módosítása alapján, mely a 15/2018 (II. 13.) Kormányrendeletben jelent meg, Magyarországon 1202 település tartozik a szabad vállalkozási zónák csoportjába. Ez a magyarországi települések több, mint harmada. A kijelölés öt évre szól, azonban a Magyar Közlöny 294. számában a rendeletmódosítás során 2027. december 31-ig meghosszabbította a szabad vállalkozási zónává történő kijelölést, valószínűleg úgy látta a felelős hivatal, hogy még szüksége van a térségeknek a felzárkóztatásra.

1. ábra Szabad vállalkozási zónák Magyarországon

forrás: <http://www.geoindex.hu/adatbazisok/szabad-vallalkozasi-zonak-munkanelkulisege-2015/>

Az 1. ábrán láthatóak sárga és zöld színnel jelzett térségek. Míg a sárgák csak a szabad vállalkozási zóna besorolása alá tartoznak, addig a zölddel jelzettek a leghátrányosabb térség besorolásával is rendelkeznek. 2015 óta azonban több település is megkapta a leghátrányosabb térség besorolást is (Takács & Dániel, 2019).

Megfigyelve a népességi viszonyokat, ezek a területek javarészt 5000 fő alatti települések, csupán pár van, amelyik népessége meghaladja ezt a méretet. Ugyanakkor a déldunántúli régióban még az 1000 fő alatti települések előfordulása sem ritka. Ami még ezekben a területekben egyező tulajdonság, az az, hogy a munkanélküliségi ráta elég magas, a kiírt pályázatoknak egyik legfontosabb célja, hogy növelje a foglalkoztatást.

Ha a vállalat ilyen zónán belül tevékenykedik és legalább 100 millió forintos beruházást végez, illetve csökkenti a munkanélküliségi rátát, különböző kedvezmények illetik meg. Tulajdonképpen elsősorban ezzel az önkormányzatokat segítik, de a vállalkozásokat is olyan téren, hogy a foglalkoztatottak után minimális adót kell fizetniük.

(Takács & Dániel) kutatásában arra a véleményre jutott, hogy a szabad vállalkozási zónák térségeiben lévő vállalkozások nagyobb növekedést mutattak a vizsgált szempontjaik alapján, mint a nem szabad vállalkozási zónában működők, tehát összességében pozitívnak értelmezték a zónák lehetőségeit. Nem utolsó szempont azt sem megemlíteni, hogy az országos átlag felé emelkedtek a mutatószámok a zónán belüli legtöbb térség esetében.

2.6 REGIONÁLIS FEJLŐDÉSEK KÜLÖNBSÉGEI

A különböző régiók növekedése, fejlődése és mindezek értelmezése nagyon összetett és szerteágazó. Mind a világra, mind pedig az Európai Unióra is igaz, hogy az országokon belül és kívül is elég jelentős fejlettségi különbségek vannak jelen. Ugyan a város és vidék közti területi egyenlőtlenségek régóta kutatott téma, viszont mindig aktuális. Legnagyobb befolyásoló tényezője ennek pedig az, hogy a gazdasági-társadalmi folyamatok térben és időben is újra rendeződnek, a világ globalitásával pedig tovább fokozódnak.

A kezdetekben az ipari forradalom, a későbbiek folyamán pedig a válságok, világháborúk miatt alakulhatott ki a különbözőség, a folyton átalakuló világban pedig mindez folytonossá vált.

A mostani térbeli folyamatok kettősek, a pénzügyi, termék- és szolgáltatás piacok globálissá fejlődtek, viszont az erőforrások, mint a munkaerő, természeti erőforrások lokálisak, regionálisak maradtak (Lengyel & Rechnitzer , 2004).

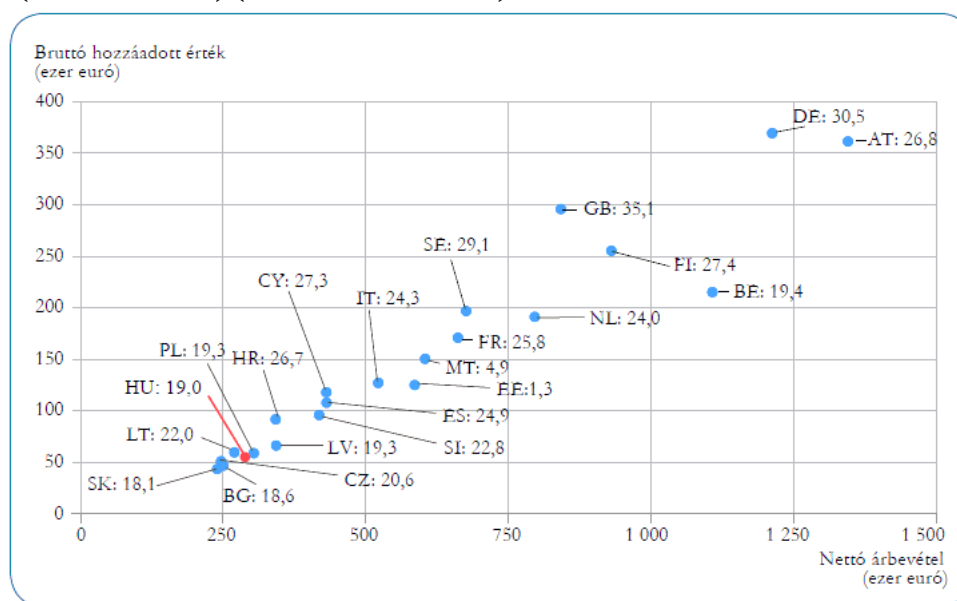
Egy-egy térbeli egység fejlődését, gazdaságának növekedését a természeti környezet, illetve a rendelkezésre álló termelési tényezők egyaránt befolyásolják. Nem lehet egyetlen tényezőt vagy éppen tényezőcsoportot kiemelni közülük (Faluvégi, 2001).

2.7 KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK A VILÁGBAN

2018-ban a KKV-k száma hozzávetőlegesen 25 millió volt az EU 28-ak nem pénzügyi főtevékenységű gazdaságában. Az összes EU-s vállalkozás 99,8 %-a kis- és középvállalkozás, viszont az összes vállalkozás 93%-a mikro vállalkozás volt.

Az akkori, 2019 tavaszi előrejelzések szerint az EU-s KKV-k hozzáadott értékének növekedése 4,2%-kal, a foglalkoztatottság 1,4%-kal fog növekedni 2020 végére. Azonban már

akkoriban is érezhető volt a gazdaság gyengülése, nem beszélve a jelenlegi 2020-21-es járványhelyzetről. Az európai KKV-k egyenletesen járulnak hozzá a bruttó hozzáadott értékhez, 2016-ban 4018 milliárd euróval. A gazdasági hozzájárulás Máltában, Észtországban és Cipruson volt különösen nyilvánvaló, ahol a KKV-k több, mint 75%-kal járultak hozzá a teljes hozzáadott értékhez. 2018-ban az összes hozzáadott érték 56,4%-át termeltek ki a KKV-k. Mindezen felül a foglalkoztatottságban is nagy szerepet játszanak, 2016-ban 95 millió embernek adtak munkalehetőséget. 2018-ra már 66,6%-kal járultak hozzá a foglalkoztatottság kérdéséhez. (Eurostat, 2019) (Muller , et al., 2019)

2. ábra Egy KKV-ra jutó bruttó hozzáadott érték/nettó árbevétel alakulása az Unió tagállamaiban, 2016

forrás: KSH, A kkvk jellemzői 2018

Mindezt az Európai Bizottság is észlelte, ezért jött létre a Small Business Act (SBA), amely célja a vállalkozásalapítás fellendítése, a KKV-k szabályozási és politikai környezetének egyszerűsítése, a fejlődésük előtt álló akadályok eltávolítása. „Először kicsiben gondolkozz!” elv célja, hogy a KKV-k érdekeinek figyelembevétele nagyon korán történjen a politikai döntéshozatalban. Továbbá tartalmazza a fokozott folyamatos konzultálás és meghallgatás lényegét (The Small Business Act for Europe Európai Bizottság).

A koronavírus járvány hatása a kis- és középvállalkozások pénzügyi, finanszírozási szemszögéből egy (EC, 2020) felmérés szerint számos problémát okozott. A nyomasztó gazdasági kilátások 40%-kal csökkentették a pénzügyi lehetőségeik hozzáférését, tehát több vállalat nyilatkozott csökkenő, mint emelkedő tendenciáról. Illetve 11%-kal több volt a banki kölcsönre jelentkezésük a 2019-es 24%-nál. 2014 óta először csökkent a forgalmuk, nem kevéssel, nettó 44%-kal.

2.8 HAZAI VÁLLALKOZÁSOK EU-S KAPCSOLATRENDSZERE

Az EU-ban működő vállalkozások tevékenységi bázisát az egységes, mindegyikük számára egyenlő feltételeket kínáló belső piac alkotja, amely a négy, a vállalkozások életét is közvetlenül érintő alapszabadság, az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke akadálytalan mozgásának elvén alapul.

Napjainkban (a csatlakozásunk után), a felzárkózó országokban a KKV-k működésében fontos szerepet játszik a kockázatvállalás, előrehaladás, vállalkozói magatartás fenntartása. Ezért az Európai Unió és az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) vállalkozáserősítő kis-és középvállalati politikát ajánl (Román, 2006).

Magyarországon 2013 óta minden évben megközelítőleg ugyanazt az arányt képviselték a kkv-k a teljes vállalkozói körön belül, mint 2018-ban (99,1%). A mikrovállalkozások aránya 94,7, a kisvállalkozásoké 4,6, a középvállalkozásoké 0,7% volt. 2018-ban 749 ezer (nem pénzügyi főtevékenységű) kis- és középvállalkozás működött, a 2016-os adatoknál 8,4%-kal több, amiben a gazdasági növekedés is szerepet játszhatott (KSH, 2018).

2.9 EU-S CSATLAKOZÁS HATÁSA A HAZAI KKV-KRA

A 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozásunk előtt a Magyarországgal foglalkozó EU véleménye kis-és középvállalatok szempontjából pozitív volt, összegezve a vélemény az volt, hogy a magyar vállalatok versenyképesek a külső piacon is. A csatlakozás a KKV-k számára kedvező döntésnek tűnt, ugyanakkor az újonnan csatlakozni kívánó országoknak sokszor nehezen áthidalható nehézségeik akadtak (Román, 1998).

Az EU- integráció és az élénk gazdasági növekedés többek között az alacsony költségű és bérű munkaerővel, erőforrásokkal rendelkező régiók befektetési kedvének felerősödésében mutatkozik meg.

Magyarország vállalkozói szférája a mai napig elmarad az uniós átlagtól. A csatlakozásunkat követően a KKV-k gyorsan fejlődtek, ezt a gazdasági válság szakította meg. 2008 után azonban összességében javultak a feltételek, a vállalkozói aktivitást mérő mutatók - mely az SBA (kisvállalkozói intézkedéscsomag) egyik intézkedése - emelkedtek.

Magyarország az EU-s átlag felett teljesít az állami támogatások és közbeszerzések terén, a teljesítmény a KKV-k magas arányú részvételéből ered a közbeszerzési eljárásokban. Ezt bizonyítja a kis- és középvállalkozások részesedése a közbeszerzési szerződések számában és a magas részvételi arány az állami pályázatokon. Mindkét mutató alapján, Magyarországon az

Uniók országok első csoportjába sorolható, azonban a többi mutatónál egyelőre ez nem mutatkozik meg (Holicza, 2016).

2.10 AZ EU KKV-FEJLESZTÉSI POLITIKÁJA A TERÜLETI KIHÍVÁSOKKAL SZEMBEN

Az Európai Unió nagyjából 30 éve foglalkozik a regionális politikával, a módszerek és a fókusz többször változott azóta. Ugyanakkor az Unió még mindig számottevő területi különbségekkel küzd a folyamatos javulás ellenére is. Általános következtetés, hogy regionális különbségek léteznek az Európai Unióban, ami azt jelenti, hogy a regionális politika legfőbb célját, mely a kohézió volt, csak kismértékben érte el, a strukturális és kohéziós alapok nem voltak elég hatékonyak a konvergencia elérésében (Eckey & Türec, 2005).

Az Uniót egy terület földrajzi adottságainak örökös, hosszú távon is változatlan tényezőinek támogatása életre szóló prioritás, mely a tagállamok előnyeire lenne, viszont mindez támogatási gyakorlattal és a közösség alapítási elveivel merőben ellentétes (Illés, 2009).

Az Európai Unió Területi Agendáját (TA) a tagállamok területi tervezésért és területfejlesztésért felelős szakminiszterei 2007-ben hagyták jóvá. A KKV-politika relevanciáinak és területi, földrajzi szempontjainak figyelembevétele a vállalkozások és a területiség viszonyának vizsgálatához elkerülhetetlen.

A fenntartható területi fejlődés érdekében a TA támogatást nyújt a KKV szektornak, a helyeket ösztönzi a vállalkozás alapításra, képzéseket szervez a regionális vállalkozásfejlesztési intézményeknek. A gazdaság térszervező képességének fejlődéséhez jelenik meg a térségi beszállítói, termelői, értékesítői hálózatok, KKV-együttműködések, klaszterek kialakításának támogatása, mint cél (Riczy & Salamin, 2010).

Az Európai Unió területi kohéziós politikájának célja a társadalmi kirekesztés csökkentése az intézményi változások elősegítése hatékonytalanság nélkül. Ennek érdekében a helyi, területi igényekhez kell igazítani a támogatásokat, vagyis azok felhasználását a tagállamok és régiók határozzák meg. Ugyanakkor az uniós pénzügyi transzfereknek a közjavakra és a közszolgáltatásokra kell fókuszálniuk. (Rechnitzer & Smahó, 2016).

A 2008-ban kiadott Zöld könyv (EC, 2008) a területi kohézióról című kiadvány a kiegyensúlyozott és harmonikus fejlődés lehetőségét és fontosságát taglalja. A területi kohézió célját az adottságok optimális kihasználásában, a sokféleség előnyébe kovácsolásában határozza meg. Számolnia kell Európa egyedülálló településszerkezetével, a gazdasági tevékenységek egyenlőtlen szerkezetével és az ezekből adódó hátrányok legyőzésével. Mindezt a közpolitika

segítségével próbálja meg orvosolni, területeket kapcsol össze, hogy a létező távolságok csökkenjenek a közlekedésben és a szolgáltatásokban, küzd a széttagoztság ellen, illetve a hátrányos földrajzi területeket támogatja (Rechnitzer & Smahó, 2016).

2.11 KKV TÁMOGATÁSI RENDSZER

Nemcsak a magyar vállalkozások, hanem az egész Európai Unió számára kiemelten fontos a gazdaságfejlesztési célú európai uniós támogatások. Nem meglepő mind a hazai, mind az uniós politikában a kkv szektor támogatása, amire az Unió például 450 milliárd eurót bocsátott ki a 2014-2020 közötti időszakban. Ugyanakkor az Uniótól érkező források, támogatások hatásának becslése nehéz, a társadalmi és gazdasági kohéziót is egyaránt erősíteni próbálják, így több esetben sajnos nem várható pozitív eredmény, vagy hosszútávon, több évtized leforgása alatt.

A magyar fejlesztéspolitika egyik leggyakrabban alkalmazott eszköze a vállalatoknak nyújtott állami támogatás. (Kállay, 2014) szerint minden olyan intézkedés állami támogatásnak minősül, amely egy vállalatot vagy a vállalatok valamely csoportját előnyben részesíti a versenytársakkal szemben. Ezzel párhuzamos, hogy a minden vállalatra ugyanúgy vonatkozó intézkedések nem minősülnek állami támogatásnak.

A leggyakoribb támogatási típusok közé tartoznak a vissza nem térítendő támogatások, az adó- és járulékkedvezmények, kedvezményes szolgáltatások igénybevétele. Ezekkel a foglalkoztatás növelése, beruházások ösztönzése, kutatás-fejlesztés és innováció támogatása az elsődleges cél, azonban a piaci árnál olcsóbb képzések, nem pénzügyi szolgáltatások, kapott információ is hatalmas támogatást tud nyújtani a vállalkozások számára.

Gazdaságélénkítő hatásukat olyan módon fejezik ki, hogy a támogatások hatására közvetett módon olcsóbbá teszik a termelési tényezők felhasználását, úgy, hogy a teljes költség egy részét közpénzből finanszírozzák, így nagyobb mennyiségű beruházást valósítanak meg, több embert foglalkoztatnak. A támogatott vállalkozások gyorsabban növekednek majd a nem támogatottakkal szemben.

A programok nagy része célzottan a kis-és középvállalkozások lehetőségeinek javítására koncentrálnak a versenypozíciójuk emelése érdekében.

A rendszerváltás után a kis- és középvállalkozói szektor bő másfél évtizedig extenzíven fejlődött, gyorsan növelte részesedését a foglalkoztatásban, az árbevételben és a jövedelemtermelésben. A kétezres évek közepétől a növekedés lelassult, a mutatók nem változtak érdemben (Kállay, 2014).

Az elmúlt években Magyarországon a KKV-szektor a versenyképesség javítása céljából jelentősen nagyobb forrást kapott, ami azt eredményezte, hogy a foglalkoztatás növekedett, a munkahelyteremtő beruházásoknak köszönhetően, azonban a KKV-szektor jövedelemtermelő képessége nem igazán emelkedett.

A KKV-szektor banki finanszírozásának elégtelensége támogatásra szorul, ezt a hazai politika az európai uniós és központi költségvetési forrásbevonási programokkal, támogatásokkal is javítani igyekszik.

A gazdaságfejlesztési célú EU-s támogatásokat a vállalkozások összességében kapacitásbővítésre és nem pedig a hatékonyságnövelésre használták fel (Banai, et al., 2017) kutatása szerint.

2.12 REGIONÁLIS KÜLÖNBSÉGEK KORÁBBI KUTATÁSAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA

2.12.1 Az elmaradottság, leszakadás okai

(Káposzta) tanulmányában a területi elmaradottság miértjét öt fő tényezőre bontotta. Véleménye szerint összességük együttes jelensége beláthatatlan területi különbségeket okoz.

A demográfiai egyensúly felbomlását az előregedés, a fiatalok vándorlása, a maradók képzettségi hiánya okozhatja. Mindezek tovább rontják a terület versenyképességét, térségi jövedelem hiányában pedig a beruházások sem növekednek.

A gyenge térségi jövedelemtermelő képesség a helyi vállalkozások instabil működése miatt alakulhat ki, illetve a versenyképes, tőkeerős vállalkozások az infrastrukturális tényezők, és a képzett humán erőforrás hiányában sem települne a hasonló adottságokkal rendelkező településekbe.

A környezeti erőforrások kihasználása, illetve ki nem használása is befolyásoló tényező. A hátrányos helyzetben lévő kistérségek kevésbé tudnak igazodni a globális trendekhez, egyrészt az elszigeteltség, másrészt pedig a pénzügyi elmaradottság miatt.

A szükségletek kielégítésének akadálya a kevés jövedelem, illetve az elérhető szolgáltatások alacsony színvonala miatt alakult ki.

Összességében a tanulmány alapján elmondható, hogy a legnagyobb problémát a mélyülő munkanélküliség, a kielégítetlen belső szükségletek, a folyamatosan leépülő szolgáltatások, illetve pusztuló természeti értékek és az ezekből kialakuló konfliktusok okozzák.

2.12.2 Magyarország régióinak fejlődési különbségei

A (Dusek, et al., 2014) kutatásában megvizsgálták az elmúlt 20 év területi különbségeit a népesség, a foglalkoztatottság, jövedelem, a GDP és a kutatás-fejlesztés szempontjából. A hét magyarországi régió makroszerkezetét társadalmi tényezők, népességeloszlás, munkaerőpiaci helyzet, életkörülmények, általános gazdasági mutatók segítségével vizsgálják.

(Nemes Nagy, 2009) kutatását, mely azzal a kijelentéssel él, hogy az elmúlt két évtizedben a területi fejlődések meghatározó tényezője az egyenlőtlenségek növekedése volt, alátámasztották a saját vizsgálatukban a jövedelmi és gazdasági fejlődést nézve.

A kutatás fő tényezőjeként a GDP/fő-t vették figyelembe, kijelentették, hogy Közép-Magyarország országunk legfejlettebb régiója, amelyet követ Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl. Az átlagtól lemaradva helyezkedett Dél-Dunántúl, Dél-Alföld, Észak-Alföld és Észak-Magyarország. Ezek befolyásoló tényezői, mint például a beruházások régióként eléggé eltérnek. Magyarországon is jelen vannak iparosodott, kevésbé iparosodott régiók. Ezek ellenére a kutatók azt találták, hogy az ipar szerepét a gazdaságban jelentősen befolyásolják a régiókban már eleve adott tényezők.

2.12.3 Vezető szektorok és vezető régiók

(Brown, et al.) kutatásában a rendszerváltás utáni regionális egyenlőtlenségek meghatározó tényezőit vizsgálták a szerzők, illetve összehasonlították más volt szocialista országgal, párhuzamot vontak az országok és régiók közti különbségek között.

A szerzők felhívják arra a figyelmet, hiba azt feltételezni, hogy az egyenlőtlenségek és kialakulásuk csupán a szocializmus és maradványai miatt alakultak ki, voltaképpen a fölrajzi különbségek már az 1970-es évek közepétől kezdve jelen voltak.

A kutatás eredményeképpen kijelentették, hogy a mostani sikeres megyék a szocializmus idején is vezető szerepben voltak, a legtöbb akkori lemaradók azóta is fejletlenek. A 19 megyéből (Budapestet leszámítva) kettőt érte javulás az 1990-es évek közepe óta. Komárom-Esztergom megye színvonala az 1980-as, 90-es évek elején kissé csökkent a bányászat hanyatlása miatt. Pest megyének, a szocializmus időszakában nem volt saját gazdasági alapja, az ipar és a mezőgazdaság keveredett, alacsony jövedelme volt, azonban a váltás után a zöldmezős fejlesztések, bevásárlóközpontok, nehézipar központjává vált.

A kutatás megmutatta, hogy a magyarországi gazdasági tevékenységek 80%-át külföldi befektetések finanszírozzák, ez iránti függőség az összes megyében igen magas, mégis azokon

a területeken járult hozzá a gazdasági, foglalkoztatottsági növekedéshez, amelyek a legjobban fejlődtek, ezek a vezető megyék. A kutatás eredményeképpen kiderült, hogy a jóléti területi változásokat, pontosabban a humán erőforrás béli változásokat erősen befolyásolják a nemzetközi tőkések beruházási döntései.

2.13 TELEPÍTÉSI TÉNYEZŐK, TELEPHELYVÁLASZTÁSI SZEMPONTOK ÖSSZEFOGLALÁSA

A (Rechnitzer , et al., 2003) jelentésében az ezredforduló, illetve azt követő évi telepítő tényezőinek összefoglalása volt olvasható. A kilencvenes évek elejére a mikroelektronikára, informatikára alapozott innovációk, csúcstechnológiák kerültek előtérbe.

A telepítési tényezők típusait két részre osztották, a kemény, illetve a puha tényezőkre. Kiderült, hogy a befektetők első körben a munkaerőpiaci helyzetet, közlekedési kapcsolatokat, a beszerzőktől való távolságot, a helyi adókat, támogatásokat, illetve az energia- és környezeti költségeket, azaz a kemény telepítési tényezőket vizsgálják meg. A puha telepítési tényezőket nyugaton a területi különbségek eltűnése után vették csak figyelembe, hiszen a földrajzi elhelyezkedésen kívül másban eltérések ritkán voltak tapasztalhatóak, azonban hazánkban még máig is létezik jelentős eltérés. A puha telepítési tényezők túlnyomórészt nem mérhetőek, a csoporton belül két típust különböztetünk meg: puha vállalati telepítési tényezőket, amelyek a vállalati versenyképesség szempontjából fontosak, illetve a puha személyi telepítési tényezőket, amely a foglalkoztatottak életminőségéhez csatolhatók, tehát a régió vonzereje, adottsága az odatelepedők számára.

Összességében a vállalkozások azokat a térségeket választják telephelyül, ahol rátalálnak arra a környezetre, amelyet a legjobbnak ítélik a beszállítók, szolgáltatók, támogató intézmények lehetőségei szempontjából, vagyis egy teljesítőképessé és fejlett környezetet keresnek.

2.13.1 Esettanulmány a telephelyválasztási szempontokról

A tanulmányban (Rechnitzer , et al.) megállapította, hogy a külföldi működőtőke beruházások, vagyis a multinacionális vállalatok a tőkéjüket a kissé lemaradottabb, felzárkózni vágyó országokba vándoroltatják annak reményében, hogy magasabb profitot érnek majd el, ezzel segítve a befogadó ország gazdaságát is. A kiválasztott telephelyek körzetében klaszterek, hálózatok alakulhatnak ki.

Ebben a 2003-as kutatásban kiderült, hogy a tőke letelepedésének két legalapvetőbb feltétele a biztonság és a profit. A Magyarországra telepedők a költségcsökkentési, piacszerzési,

hatékonyságnövelési befektetési célok mellett inkább stratégiai megfontolásból döntenek úgy, hogy ide telepítik a gazdasági egységüket.

A felmérésben kitérnek az autópályák közelségére, vagyis a megfelelő infrastruktúra adottságára. Már akkoriban is egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a környezet minőségére, viszont ez az elmúlt években még jobban felerősödött. Ugyanakkor persze a megfelelő munkaerő közelsége, illetve szakképzettsége is fontos szempont. Budapest közelségét rangsorolták az első helyre, mint legjobban befolyásoló tényezőt.

Véleményem szerint, mint akkoriban a nagyvállalatok – persze ez manapság is hasonlóképpen igaz – a kis- és középvállalkozások is azonosképpen választanak telephelyet maguk számára. Szakdolgozatomban is erre keresem a választ, melyet a következő, gyakorlati részben taglalok részletesebben.

3 KUTATÁSI TERV ÖSSZEFOGLALÁSA

3.1 VIZSGÁLANDÓ TERÜLET

A szakdolgozatom gyakorlati részét a témában való elmélyülés, illetve a kutatás véghezvitele fogja tartalmazni.

A szakirodalmak feldolgozása és témához illő további tanulmányozás után kialakult az a terület, melyet részletesebben is szeretnék kidolgozni. Noha az Európai Unió KKV-k fejlődése, illetve keletkezése is figyelemre méltó és érdekes, hiszen több ország adatainak egybevetését, összehasonlítását kellene számba venni, mégis úgy gondolom, hogy egy kisebb terület elemzésével nagyobb belátást nyerhetünk a témában. Ez a kisebb terület pedig Magyarország, a hazai kis- és középvállalkozások fejlődését fogom részletesen megvizsgálni területi szempontok alapján, elemzem a regionalitás hatását, illetve a hazai KKV-k telephelyválasztási szokásait, tényezőit gyűjtöm ki és vizsgálom.

Általánosságban is mondható, hogy nehezebben kezelhetőek a KKV-k, mint például a nagyvállalatok, ezért is célszerűbb kisebb, szűkebb térségi hatókört felmérni, hogy az adatok pontosabbak legyenek.

A hazai kis- és középvállalkozások telephelyválasztási szokásait szintén nehezebben lehet elemezni, hiszen a környezetükbe szervesen illeszkednek és nagy mértékben befolyásolhatók működési szempont terén általuk, ellentétben a nagyvállalatokkal, ott tulajdonképpen maguk is alakítják a működési környezetüket.

A gyakorlati részben a fentieken kívül próbálok kapcsolatot felállítani a KKV-k nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása és a telephelyválasztások között is.

3.2 KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK

Szakedolgozatom gyakorlati részében két területre fókuszálok, egyrészt vizsgálom a területiség befolyását a KKV-k fejlődésére, másrészt keresem a vállalkozások telephelyválasztási szokásának okait.

A kutatási területeken belül megfogalmazok pár hipotézist, feltételezést, melyet elvégezéssel igazolni, vagy cáfolni tudok majd. Ezek elsősorban foglalkoznak a területiséggel, fejlődéssel, illetve a telephelyválasztással is.

1. A regionalitás, regionális különbségek hatása a vállalkozások fejlődésére.

Hipotézis 1.: A regionális különbségek jelentősen befolyásolják a KKV-k fejlődését.

Hipotézis 2.: Az eltérő regionális fejlettség eltérő fejlődési pályákat hozhat.

2. A KKV-k telephelyválasztási szokásainak elemzése.

Hipotézis 1.: A vállalkozások telephelyválasztásánál az elsődleges szempont kizárólag földrajzi.

Hipotézis 2.: Nincsenek hatással a KKV-k telephelyválasztására a régiós, kistérségi szintek fejlettsége.

Hipotézis 3.: Telephelyválasztásnál fontos a földrajzi, infrastrukturális tényezők figyelembevétele.

3.3 VIZSGÁLAT MÓDSZERTANA

Elemzésemben elsősorban kitérek a KKV-k számának alakulására regionális felosztásban, melyből kiderülne, hogy a 7 régió közül melyik az, ahol az utóbbi időben az átlagosnál több, vagy jóval átlag alatti számú vállalkozást indítottak.

Következő lépésben ennek miertjét keresem, azaz megvizsgálom azt, hogy miért éppen azokat a régiókat, településeket választották a kis- és középvállalkozások telephelyüknek.

Elemzem a korábbiakban már ismertetett szempontok alapján, megvizsgálom mind a kemény, mind a puha telepítési tényezők szemszögéből.

Az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal oldaláról gyűjtöm az elsődleges kutatáshoz.

Nemzetgazdasági ágazatokra is figyelmet fordítanék a vállalkozások számának alakulásában és a telephelyválasztás szempontjából is. A KSH adatai szerint a KKV-k döntő hányada a szolgáltatóágazatban helyezkedik el. A mezőgazdaság, ipar, építőipari szerepvállalás a méretkategóriák növekedésével arányosan növekszik. A mikro vállalkozások 21%-a, míg a kis és középvállalkozások már 34, illetve 40%-a tevékenykedik a termelőszférában.

A telephelyválasztással kapcsolatos kutatási kérdést egy általam készített kérdőív kiküldésével, megosztásával vizsgálnám, melynél törekednék arra, hogy minél több vállalkozó által történő kitöltéssel közelebb kerüljek a kutatásom alapvető kérdéséhez, tehát ahhoz, hogy miért és hogyan választanak maguknak telephelyet a kis- és középvállalkozások.

Illetve kérdőívet küldök ki a telephelyválasztásról a nem vállalkozói körökben forgó népesség számára, hogy kiderüljön, ők mi alapján választanák ki potenciális telephelyüket. Ezzel a vizsgálattal az a célom, hogy a két csoport – tehát a vállalkozók és a nem vállalkozók válaszait összehasonlítsam és kiderüljön, hogy melyek a közös tényezők, illetve melyek azok a feltételek, amelyeket kizárólag az egyik csoport tagjai tartanak fontosnak.

Ezt követően a kutatások eredményeit térképes elemzésre vetítem, azaz összevetem a legfrekvenciáltabb területek térszerkezetét és nemzetgazdasági ágak szerint a telephelyválasztási szokásokkal indoklom, mindemellett párhuzamot próbálok vonni a két kutatási terület, tehát a regionalitás hatásának a KKV-k fejlődésében, illetve a telephelyválasztási indokok között.

Végezetül a feltett hipotéziseket megerősítem, illetve megcáfolom, ahol szükséges. Összegzem a kutatás eredményeit, következtetéseket vonok le.

4 A REGIONALITÁS, REGIONÁLIS KÜLÖNBSÉGEK HATÁSA A VÁLLALKOZÁSOK FEJLŐDÉSÉRE

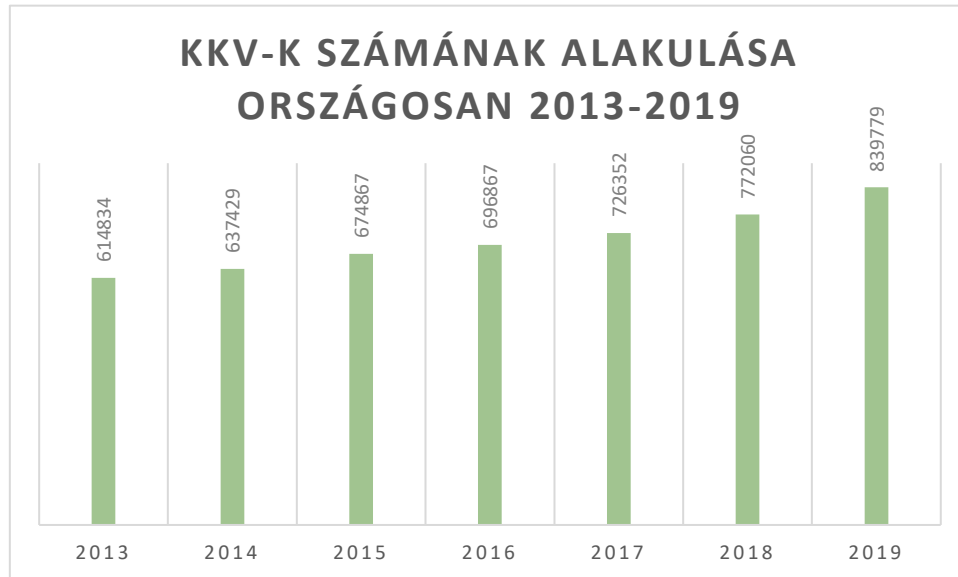
KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK A RÉGIÓKBAN

Az első kutatási kérdésem a területiség hatásainak befolyása a vállalkozások fejlődésére.

Dolgozatomban figyelmet fordítok az országos adatokra, illetve kiválasztom azokat a régiókat, ahol az utóbbi időben, azaz 2013 és 2019 között jelentősen megnövekedtek a KKV-k számai, vagy éppen ennek ellenkezője történt, vagyis az átlagosnál kevesebb vállalkozást indítottak. Mindezek okait részletesebben is megvizsgálom. Tehát nem az összes régióra fordítok figyelmet a regionalitás vizsgálatában, csak arra a háromra koncentrálok, amelyeket az előző feltevések után kiválasztottam.

4.1 ORSZÁGOS ADATOK

2013 és 2019 között a KKV-k száma jelentősen megnövekedett a Központi Statisztikai Hivatal adataira hivatkozva. Míg 2013-ban csupán 614 834 vállalkozás működött az országban, ez 2019-re nagyjából kétszázezerrel növekedett, így lett az egész ország területén 839 779 mikro-kis és középvállalkozás. A köztes évek számadatainak alakulásáról az alábbi oszlopdiagram nyújt tájékoztatást.

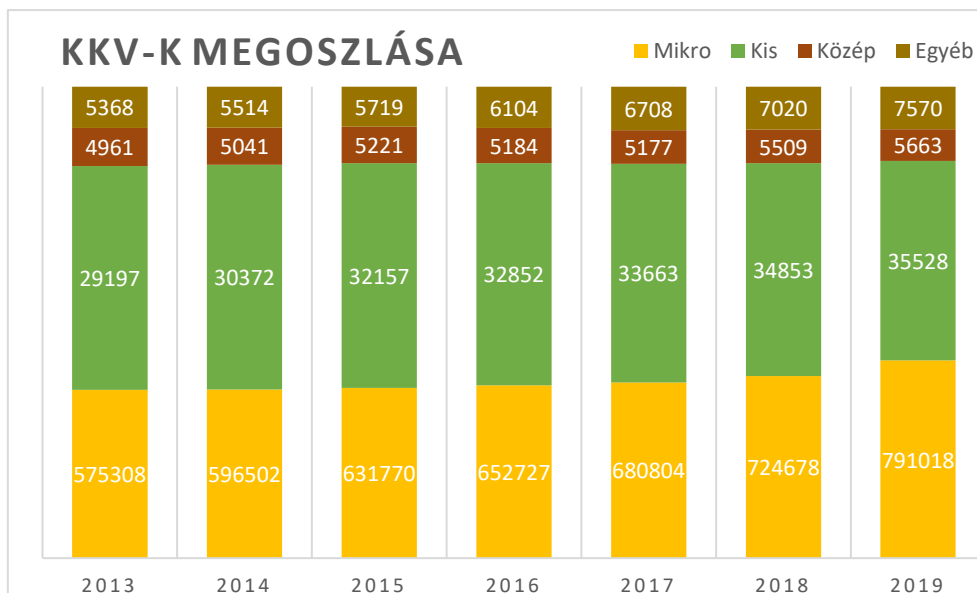

3. ábra KKV-k számának alakulása

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Látható, hogy minden évben növekedett a vállalkozások száma országos szinten. Ennek lebontása mikro-, kis-, középvállalkozásokra és a KSH megfogalmazása szerint egyéb (piaci tevékenységet végző, nem KKV körbe tartozó szervezetekre) tekinthető meg alább a 2. ábrán. Észrevehető, hogy a mikro vállalkozások vannak magasló többségben, majd azokat követik a

kis, illetve az egyéb vállalkozások. Figyelemre méltó, hogy középvállalkozásból van a legkevesebb. Ez véleményem szerint nagyrészt a méretbesorolásnál a létszám adatok korlátainak tulajdonítható, ugyanis jobbra kis létszámmal működő vállalkozások, mint például a családi vállalkozások terjedtek el az utóbbi években Magyarországon, plusz az egyéni vállalkozások régóta hangsúlyosak, mennyiségéből adódóan.

4. ábra KKV-k megoszlása mikro, kis, középvállalkozásokra 2013-2019

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Régiókra bontva és elemezve a vállalkozások számának alakulását kijelenthető, hogy 2013-ról 2019-re a 7 régióban a KKV vállalkozások indításának száma átlag 32.135 darabbal növekedett. Ezt az adatot támasztja alá az alábbi táblázat (1. táblázat).

2. táblázat KKV-k növekedése régiós bontásban
KKV-k számainak növekedése régiós bontásban

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
2013	258171	59570	59551	49477	50384	69185	68496
2014	268974	61242	61522	50885	51591	72540	70675
2015	283715	65481	65590	53891	53724	77105	75361
2016	295165	67771	67933	55257	54539	78865	77337
2017	308046	70958	70622	57537	56414	82198	80577
2018	330286	75824	74637	60890	59163	86850	84410
2019	356318	83786	81597	66658	64521	95106	91793
Változás	98147	24216	22046	17181	14137	25921	23297
			Változás átlaga	32135			

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A fenti adatgyűjteményből az átlaghoz viszonyítva kiválasztottam a Közép-Magyarországi régiót, ahol a legnagyobb volt a növekedés 2013-ról 2019-re.

Illetve próbáltam egy átlag körüli régiót választani, ezért esett a választásom az Észak-Alföldi régióra, amely tulajdonképpen a második legnagyobb adat 25.921 kis- és középvállalkozással. Harmadikként pedig a legkisebb értéket választottam, amely az Észak-Magyarországi régiót jelenti, itt csupán 14.137-tel növekedett a vizsgált 7 év alatt a vállalkozások száma.

4.1.1 Közép-Magyarországi régió

A régió általános jellemzéséhez a (Központi Statisztikai Hivatal, 2021) illetve a (Térport, 2021) adatait veszem alapul, ahhoz, hogy a területi vizsgálatom minél pontosabb tájékoztatást nyújtson.

A régió 2018 előtt NUTS 2 szintű régió is volt, 2015-ben azonban kezdeményezték a régió kettéválasztását. A NUTS osztályozás módosítását követően 2018. január 1-től a régió már csak NUTS 1 szinten értelmezett (2013/2015. (XII. 29.) Korm. határozat a Közép-Magyarországi régió kettéválasztásáról, dátum nélk.).

A régió központi települése Budapest, mely önálló régióként is funkcionálhat, hiszen az ország népességének ötöde ide koncentrálódik. Ha a legkisebb népességű Dél-Dunántúli régióval összehasonlítjuk, akkor kétszer annyian élnek ott, illetve ötvenszer több ember jut egy négyzetkilométerre.

Területe 6915 km², népsűrűsége 431 fő/km², hiszen az ország területének 6%-át foglalja csak el, mégis az össznépesség egynegyede él itt. A régión belül 188 település helyezkedik el melyből 55 városként titulált, így a városi népesség aránya 87%. Az említett 188 településből 79 a budapesti agglomeráció része. Lakosságának főbb nemzetisége a magyar mellett a német, cigány, szlovák.

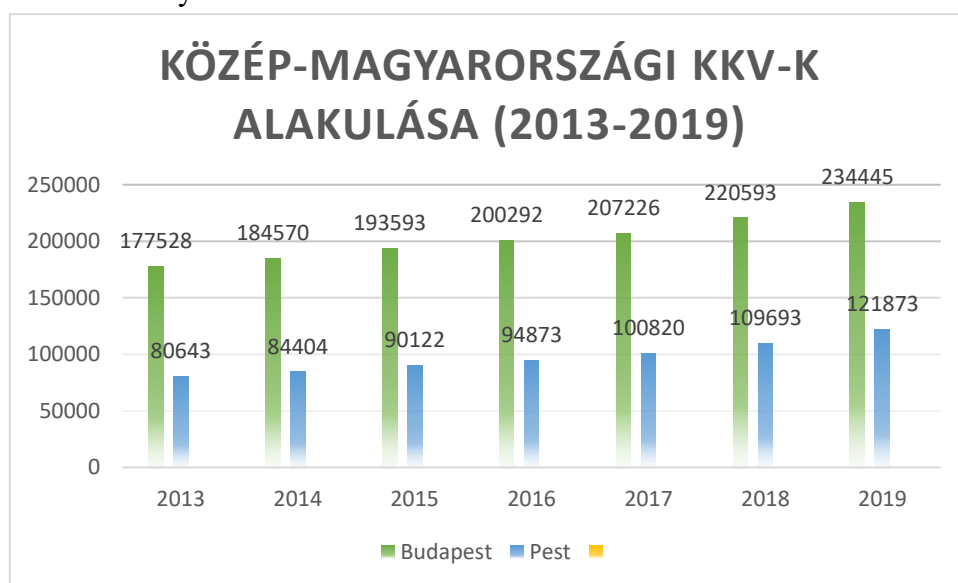
Földrajzi szempontból is az ország centruma. A térség északi részén hegyek, itt a kistavas települések vannak többségben, délen viszont alföldi jellegű területek találhatóak, ahol nagyobb falvak alakultak ki. A főváros körül kialakult egy agglomerációs gyűrű. A legtöbb város a fővároshoz vezető utak mentén található, a köztes területeken pedig falvak, amelyek nem ritkán városi rangot kapnak a népességszámuk miatt.

Az ország legfejlettebb és legdinamikusabban fejlődő térségeként titulált, főként mindez a főváros szerepe miatt alakult így. A régiónak nincsenek stagnáló vagy lemaradó térségei, a kistérségek mind a dinamikusan fejlődő, fejlődő, felzárkózó csoportba tartoznak.

Infrastruktúrája az ország legjobbjának nevezhető, a fő vasútvonalak, autópályák is Budapestről ágaznak szét sugarasan, hazai és nemzetközi szempontból is kiemelkedő, ahogyan személy- és áruszállítás tekintetében is.

Mindemelett a vállalkozások 40%-a is ebben a régióban működik, amely szintén egy érdekes adat a kutatás szempontjából. Vajon miért pont ide esik a vállalkozások ekkora hányada? Milyen szempontok és tényezők azok, amelyek miatt itt alapítanak vállalkozást az emberek?

A Közép-Magyarországi régiót érdemes Pest megye és Budapest felosztásában megvizsgálni, ugyanis már ezzel tisztább képet kaphatunk arról, hogy a régión belül milyen területi elosztásban helyezkednek el a vállalkozások.

5. ábra Közép-Magyarországi régió KKV számának alakulása

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A fenti ábra alapján tisztán leszűrhető, hogy Budapestre koncentrálódik a vállalkozások nagy része, ha a Közép-Magyarországi régiót vizsgáljuk a számuk alakulása szerint. Nem meglepő módon itt is szintén a mikro vállalkozások vannak többségben, mindkét tény nagy bizonyossággal annak tudható be, hogy a kis helyigénnyel és létszámmal működő vállalkozások megyén belül is próbálnak a főváros vonzáskörzetében elhelyezkedni.

4.1.2 Észak-Alföldi régió

Ahogy a Közép-Magyarországi régiónál, itt is a (Központi Statisztikai Hivatal, 2021) illetve a (Térport, 2021) adatait veszem alapul az általános jellemzéshez.

A régió Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékből áll, központi települése Debrecen. Területe 17.723 km², így az ország második legnagyobb és legnépesebb régiója. Azonban mégis inkább a ritkábban lakott régiókhoz sorolható a népsűrűségéből kiindulva. Magyarország egyik legvárosodottabb régiója, hiszen településeinek száma 389 darab, melyből 71 városként titulált, így tehát a városi népesség aránya 68%.

Jellegzetessége, hogy az egész ország mezőgazdaságában előállított bruttó hazai termék 21%-át adja a térség, tehát kijelenthető, hogy a régió fontos terület a mezőgazdaság szempontjából, ez az egyik meghatározó tényezője, amihez természeti adottságai megfelelőek.

Ipara is jelentős, az élelmiszeripar adja a legnagyobb hányadot. Kereskedelem szempontjából Záhony kiemelkedő szereppel bír a keleti áruforgalom legjelentősebb kapujaként.

Turisztikai szempontból is lényeges a régió, hiszen a Hortobágy, a Tisza és a gyógyvizes fürdők is tömegeket vonzanak, a térségben az egészségturizmus a legkedveltebb. Ugyancsak jelen van a gasztronómiai turizmus és a falusi turizmus is.

Régóta az ország egyik legelmaradottabb térségei közé tartozik, Hajdú-Bihar megye a turizmus-vendéglátás miatt azonban kedvezőbb helyzetben van, mint Jász-Nagykun-Szolnok. Itt a bányászat, a feldolgozóipar van középpontban, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a logisztikai és távközlési szolgáltatások fontosak.

A régió belüli fejlettségi különbségek a kistérségi besorolások között tűnnek ki, a 28 közül egyedül a debreceni tartozik a dinamikusan fejlődők közé, három sorolható a fejlett stagnáló kategóriába, 25 pedig területfejlesztés szempontjából kedvezményezett kistérség, melyből 15 leghátrányosabb helyzetűként lett titulálva.

A közlekedési infrastruktúra is jelentősen befolyásolja a régió versenyképességét, a 2000-es években nagy fejlődésen ment keresztül. Autópályája az M3 és leágazásai minden nagyobb várost összeköt Budapesttel, mellette a 4-es főút bonyolítja a legnagyobb forgalmat. Vasúti, illetve légi közlekedés szempontjából is jól ellátott, a debreceni repülőtér a keleti térség legfontosabbja.

A régió határmenti fekvése is meghatározó, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye határos Romániával, Ukrajnával és Szlovákiával is. Hajdú-Bihar megye pedig Romániával szomszédos. Ez véleményem szerint fontos kereskedelmi és idegenforgalmi szempontból is, illetve a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának növekedése is a határmenti régió előnye. Nemcsak az idegenforgalom, hanem a turizmus is kamatozik ebből.

4.1.3 Észak - Magyarországi régió

A régió általános jellemzéséhez itt is a (Központi Statisztikai Hivatal, 2021) illetve a (Térport, 2021) adatait veszem alapul.

A régió központja Miskolc, idetartoznak Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyék. Területe 13.433 km², ami az ország egész területének 14%-a. Népessége 1,2 millió fő, átlagos népsűrűsége 95 fő/km². Ebben a régióban található az ország második legnagyobb (Borsod-Abaúj-Zemplén) és második legkisebb megyéje is (Nógrád) a területnagyság alapján felállított sorrend szerint.

Településföldrajzi szempontból 610 településsel rendelkezik, ebből 40 város, a térség népességének nagyjából 53%-a városlakó, ami ebben a régióban a legalacsonyabb az országos szinthez viszonyítva. Ez az északon elzárt medencékben kialakult apró- és törpefalvak jelenléte miatt van, melyek nagyobb arányban Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyében fordulnak elő. A Tisza mentén viszont óriásfalvak is találhatóak, csakúgy, mint az Alföldön. Településsűrűsége magasabb az országosnál, 4,5 település jut 100 km²-re. A népesség koncentráltasága Miskolc kistérségében, a régió központja körül található.

Gazdasági szempontból a régiót természeti adottságai és történelmi hagyományai miatt elsősorban a nehézipar és a bányászat határozta meg a rendszerváltás előtt, utána ezek kissé leépültek, viszont a térség gép- és vegyipari karaktere megmaradt (Perczel , 2003).

Földrajzilag az Északi-középhegység és az Alföld északi részén helyezkedik el, az ország egyik legváltozatosabb tájegysége. A régió területének 13%-a országos és helyi jelentőségű védett természeti terület, hazánk védett területeinek 22%-a található itt (KSH, 2012).

448 km hosszan határos Szlovákiával, így történeti és kulturális kötelékük is van.

Regionális különbségek a térségen belül adóttak, hiszen egyszerre vannak jelen mind az elszegényedő és a gyorsan fejlődő térségek is. A növekedési zónában a nagyobb városok, Miskolc és Eger, illetve a nagyobb ipari városok, mint Kazincbarcika és Tiszaújváros vannak jelen. Az M3 és M30-as autópályák kiépítésével Hatvan és Gyöngyös is kedvezőbb gazdasági

feltételeket kapott. A zónán kívül eső városok fejlődésének egyik hátránya abból adódik, hogy nehézkes az elérhetőségük, mivel messzebb vannak, illetve képzetlen a munkaerő kínálatuk is. A lemaradás másik oka az az alacsony vállalkozói kedv és vállalkozói aktivitás. Az ezekből fakadó problémák, leginkább a foglalkoztatási problémák a régió periferiáinál tapasztalhatóak, főleg az északi, a szlovák határhoz közeli részeken.

Természeti és kultúrtörténeti értékei miatt az idegenforgalom, turizmus nagy szereppel bír, hiszen számos vár, fürdő, barlang, illetve a tokaji borvidék is itt található. Kiemelten említendő az Aggteleki cseppkőbarlang és Hollókő ófalva, mely utóbbi az UNESCO világörökség része.

4.2 A HÁROM RÉGIÓ ÖSSZEHASONLÍTÁSA

4.2.1 Gazdasági fejlettség, GDP

A gazdasági fejlettség térbeli összehasonlítására legáltalánosabban használt mutató az egy lakosra jutó bruttó hazai termék.

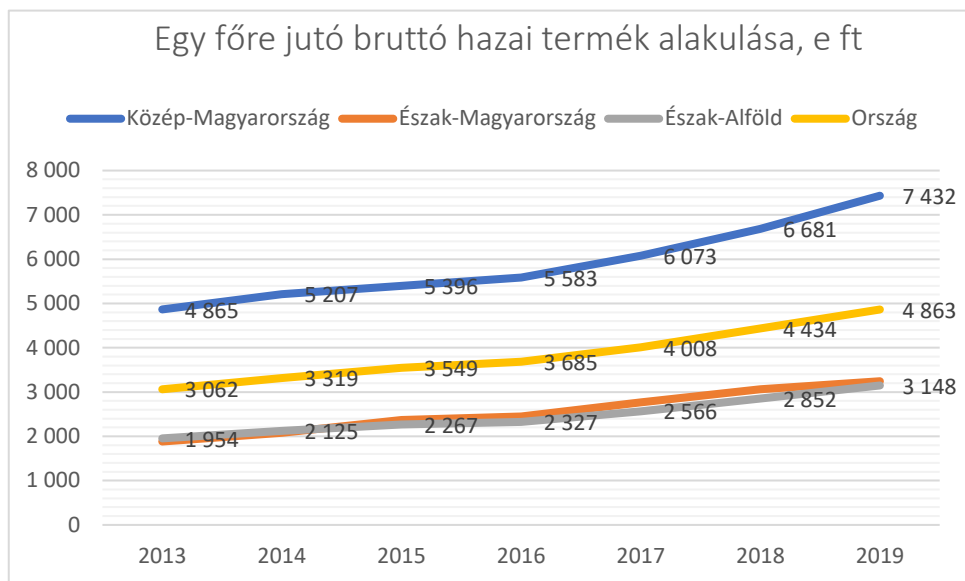
3. táblázat Egy főre jutó bruttó hazai termék a vizsgált régiókban, 2013 és 2019-ben

Egy főre jutó bruttó hazai termék a vizsgált régiókban, 2013 és 2019-ben				
Egy főre jutó bruttó hazai termék, e Ft 2013-ban	Az országos átlag százalékában	Régiók	Egy főre jutó bruttó hazai termék, e Ft 2019-ben	Az országos átlag százalékában
4 865	158,9	Közép-Magyarország	7 432	152,8
1 883	61,5	Észak-Magyarország	3 244	66,7
1 954	63,8	Észak-Alföld	3 148	64,7
3 062	100,0	Ország összesen	4 863	100,0

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Az alábbi ábrán látható a 2013-2019 időszak egy főre jutó GDP értékeinek alakulása. Közép-Magyarország jóval az országos adatok felett helyezkedik el, míg a két északi régió nagyjából ugyanazokkal az értékekkel 60-65%-át teszi ki. A 2016-os év után az összes régiónál megfigyelhető az értékek emelkedése, húzóereje a lakossági fogyasztás lehetett, hiszen a

reálkeresetek dinamikusan bővültek, mellette az EU-s források pozitív hatása, az ipar és a mezőgazdaság jobb eredményei okozhatták.

6. ábra Egy főre jutó bruttó hazai termék 2013-2019

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

4.2.2 Beruházások szempontja szerint

Az alábbi táblázatban a 2013-as adatok találhatóak a vizsgált régiók és az országos összes adat felbontásában.

4. táblázat Beruházások értéke, megoszlása 2013-ban

Beruházások értéke, megoszlása 2013-ban

Régió	Beruházások összege (M Ft)	Beruházások megoszlása (%)	Egy lakosra jutó beruházások összege (e Ft)
Közép-Magyarország	1 383 016	34,21	467,3
Észak-Alföld	541 938	13,40	364,2
Észak-Magyarország	328 421	8,12	277,6
Magyarország összesen	4 043 200	100,00	399,5

forrás: (Nagy) beszámolója alapján saját szerkesztés

Látható a megoszlási oszlopból a három térség országos adataihoz viszonyított aránya. Értékéből következtethetünk a régió fejlettségi szintjére is. Közép-Magyarország kiemelkedik, a legtöbb beruházás ebben a régióban történt. Második helyen Észak-Alföld 13,40%-kal helyezkedik el, Észak-Magyarországon pedig a legalacsonyabb értékkel, 328 421 millió forinttal a legkevesebb beruházást vitték véghez.

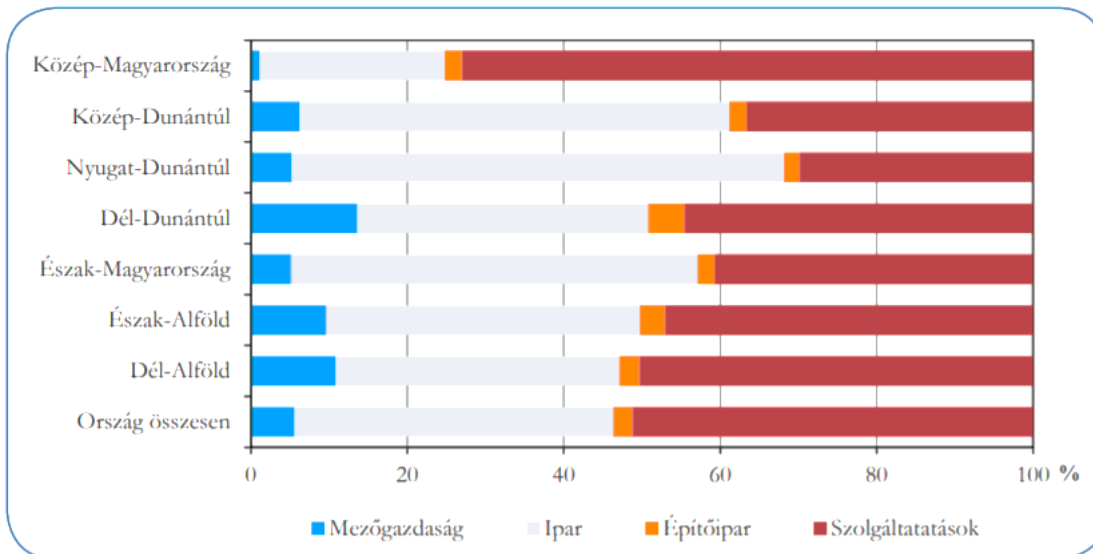
2013-ban a beruházások egy lakosra jutó értékének vizsgálatakor kijelenthető, hogy a területi különbségek nyomatékosan jelen voltak. A 3 általam vizsgált régió közül az átlagnál 12%-kal magasabb értékkel Közép-Magyarország volt a második legtöbb beruházást bonyolító régió. Észak-Magyarországon az országos érték 67-68%-a volt az egy lakosra jutó beruházási érték. Észak-Alföldön az előző évi adatokhoz képest 11%-kal több beruházás történt (KSH, 2013).

Az ágazati megoszlás, amely a lentebb található 4. ábrán látható részletesen a területiség, illetve az eltérő gazdasági fejlettség miatt változatos. Közép-Magyarországon az iparba kevésbé, viszont nagyobb arányban, majdnem 70%-ban a szolgáltató ágazat fejlesztésére vonatkozóan ruháztak be.

Észak-Alföld a területi sajátossága miatt a mezőgazdasági szektor fejlesztésére is nagyobb arányban investált, mint a legtöbb régió, azonban a szolgáltatási ágazat volt a fő terület.

Észak-Magyarország pedig inkább az ipari szektorba fektetett be nagyjából 40%-ban a szolgáltatások mellett.

A beruházások megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2013

7. ábra A beruházások megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2013

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Az összehasonlításhoz most nézzük a 2019-es adatokat, hogy abban az évben miként alakultak a beruházási adatok (3. táblázat).

5. táblázat Beruházások értéke, megoszlása 2019-ben

Beruházások értéke, megoszlása 2019-ben			
Régió	Beruházások összege (M Ft)	Beruházások megoszlása (%)	Egy lakosra jutó beruházások összege (e Ft)
Közép-Magyarország	4 029 376	56,08	1329,3
Észak-Alföld	475 572	6,62	327,8
Észak-Magyarország	552 252	7,68	490,3
Magyarország összesen	7 184 788	100,00	735,2

forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A legfeltűnőbb adat Magyarország összes beruházásának összege, több, mint másfélszeresére növekedett, amely a gazdasági fejlődés, fellendülés egyik jele.

Hasonlítva a korábbi, 2013-as számadatokhoz, érdekes, hogy míg Közép-Magyarország és Észak-Magyarország beruházásainak összege növekedett, Észak-Alföld kevesebb beruházást hajtott végre 2019-ben.

Közép-Magyarország 2019-ben már több, mint az országos beruházások felét bonyolította le, az egy lakosra jutó beruházások összege is kiugróan itt a legmagasabb (1329 ezer Ft), ezért lehetséges az, hogy a két másik régióra nagyvonalakban kevesebb beruházás jutott.

A (KSH, 2021) adatai szerint 2019-ben is kiemelkedő beruházási aktivitás jellemezte az országot, a nemzetgazdasági beruházások volumene 14%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest. A legnagyobb mértékben a feldolgozóipari nemzetgazdasági ág beruházásainak volumene növekedett, elsősorban az infrastrukturális tényezők fejlődése, állami támogatások hatására.

A KKV szektor nagyjából a beruházások 28%-át képviselte a háztartásokkal és nonprofit szervezetekkel együtt.

Az időszak alatt eltérően nőttek a beruházások, az Észak-Magyarországi régió Heves megyéjében történt a legnagyobb mértékű növekedés több nagyobb ipari beruházás miatt. Ez számszerűsítve 328 millió forintról 552 millió forintra emelkedett. Az eltérő investálások a

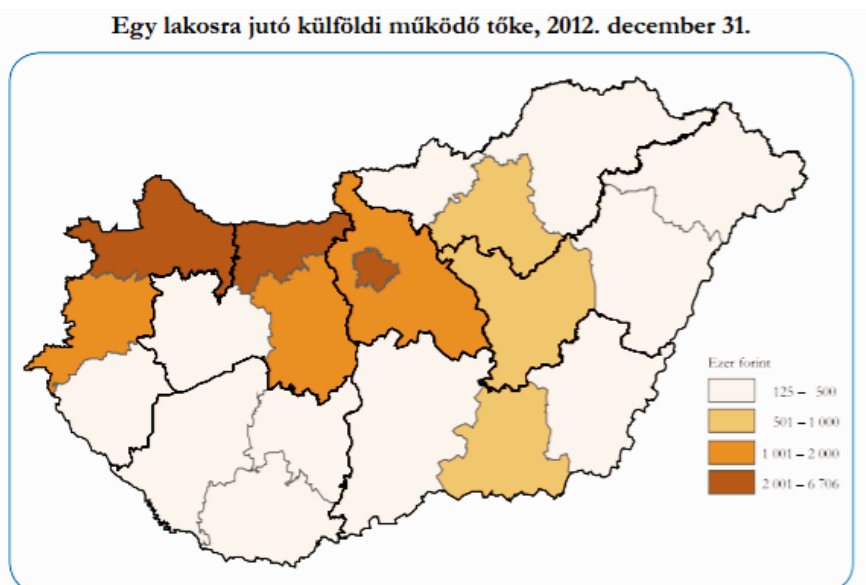
megyék eltérő gazdasági fejlettségéből fakadtak, hiszen a fejlesztésekre fordítható pénzügyi keretek különböztek. Észak-Alföld szintén intenzíven részt vett a beruházásokban, Hajdú-Bihar megyében az infrastrukturális fejlesztések, betelepülő feldolgozóipari egységek miatt is, Borsod-Abaúj-Zemplén megye szintén. Inkább az ország keleti felére koncentráálódtak a beruházási folyamatok, a harmaduk itt valósult meg 2018-ban, viszont a dunántúli és központi megyék még mindig 67%-kal részesednek belőlük.

4.2.3 A külföldi tőkebefektetések szerint

A külföldi tőkebefektetések elősegítik a gazdaság területi különbségeinek mérséklését, az adott iparágakban növelhetik a versenyt. Nem mellesleg komoly növekedési potenciált valósíthatnak meg a különböző régiókban.

Az Unióhoz való csatlakozásunk után növekedtek a hazánkba áramló tőkebefektetések, egészen a válság időszakáig, ott mérséklődés volt tapasztalható. A regionális megoszlásukat figyelembe véve itt is jelentkeznek különbségek. Közép-Magyarországon, Nyugat-és Közép-Dunántúlon voltak a legmagasabbak az egy főre jutó külföldi tőkeértékek 2012 végén.

A területre bontható külföldi tőkeállomány 18 ezer Mrd forint felett volt, amelynek több mint 60%-a közép-magyarországi, 18,6%-a nyugat-dunántúli székhelyű vállalkozásokban működött. Az észak-alföldi vállalkozások részesedése 3,7%-os volt (Nagy). Lényegesen szembetűnő a regionális differenciáltság.

8. ábra Egy lakosra jutó külföldi működő tőke 2012 végén

forrás: Forrás: (KSH, 2013)p.13

A kevésbé fejlett régiókba áramló tőke értéke alacsonyabb, mivel a régiót jellemző strukturális, gazdasági adottságok jóval gyengébbek munkaerő szempontjából is.

6. táblázat Közvetlentőke-befektetések a vizsgált régiókban, 2013 és 2019-ben

Közvetlentőke-befektetések a vizsgált régiókban, 2013 és 2019-ben				
Befektetések, M Ft 2013- ban	Érintett vállalkozások száma, db	Régiók	Befektetések, M Ft 2019- ben	Érintett vállalkozások száma, db
15 599,2	19 901	Közép- Magyarország	15 008,9	15 546
573	701	Észak- Magyarország	1 826	567
554	811	Észak-Alföld	1 681,5	617
23 540,4	27 831	Ország összesen	27 487,0	21 177

forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A fenti táblázatban összehasonlítottam a 2013-as és 2019-es adatokat. A Közép-Magyarországi régióban az érintett vállalkozások számánál volt eltérés, nagyjából ötezer vállalkozással kevesebb vett részt a külföldi közvetlentőke befektetésekben 2019-ben a korábbi (2013-as) adathoz viszonyítva, mégis a nettó tartozásállomány összege nagyjából megegyezett a két évben. Kevesebb vállalkozásra oszlott el ugyanaz az összegű befektetés.

Közép-Magyarországon tízezer lakosra jutó vállalkozások száma 68 volt, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön lényegesen kevesebb, 6 volt.

A másik két régiónál a befektetések értéke háromszorosára növekedett, míg a vállalkozások darabszáma csökkent az Észak-Magyarországi régióban, az Észak-Alföldiben pedig alig emelkedett. A regionális különbségek valamelyest enyhültek, viszont a két fejletlenebb régió ebből a szempontból is elég elmaradott.

Az országos adatokhoz viszonyítva jól látható, hogy a Közép-Magyarországi régió mindkét évben a befektetések több, mint felét birtokolja. Az érintett vállalkozások száma országos szinten is jelentősen csökkent, tehát a külföldi befektetők kevesebb vállalkozásba fektettek be a korábbi évhez hasonló értékben.

4.2.4 Kutatás, fejlesztés szempontja szerint

7. táblázat Kutató-fejlesztő helyek száma a régiókban 2013 és 2019-ben

Kutató-fejlesztő helyek száma a régiókban 2013 és 2019-ben				
Kutató, fejlesztő helyek száma, db 2013	Megoszlása %	Régiók	Kutató, fejlesztő helyek száma, db 2019	Megoszlása %
33 232	57,1	Közép-Magyarország	42 874	60,7
2 876	4,9	Észak-Magyarország	3 076	4,4
5 011	8,6	Észak-Alföld	5 320	7,5
58 237	100,0	Ország összesen	70 589	100,0

forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

Közép-Magyarország mindkét időpontban birtokolja a kutató-fejlesztő helyek több, mint felét az országban, a K+F tevékenység főként a fővárosba koncentrálódott.

2018-ban Észak-Magyarországon volt tapasztalható a legnagyobb, 43%-os K+F ráfordítások emelkedése. Észak-Magyarország áll az utolsó helyen, ahol a kutatóhelyek tekintetében fele akkora volt a K+F-intenzitás, mint Dél-Alföldön (KSH, 2018).

4.3 VÁLASZ A FELTETT HIPOTÉZISEKRE

4.3.1 Hipotézis 1.: A regionális különbségek jelentősen befolyásolják a KKV-k indításának számát.

Ahogy az előző részben vizsgált szempontok is mutatják a területi sajátosságok és a regionális különbségek régóta jelen vannak az ország területén. Ezek mellett jelentős hatással is vannak a területben működő vállalkozásokra.

A kutatás elvégzésével igazolódott, hogy a Közép-Magyarországi régió a legfejlettebb Magyarország területén. Minden vizsgált szempont szerint a legnagyobb és legjobb eredményt érte el. Ezért sem véletlen, hogy a vállalkozások indításának aránya itt volt a legmagasabb az elmúlt években. Mind beruházás, fejlesztés, infrastruktúra és térszerkezet szempontjából élen járt.

Ezzel szemben a másik két régiónál nem ilyen egyszerű levonni a következtetéseket. Észak-Alföld az utóbbi időszakban átlag közeli értékű vállalkozással bővült, azaz a második legtöbb KKV itt indult. Hazánk legelmaradottabb régiója, ahol a térség nagy része a

mezőgazdaságból él meg, véleményem szerint ennek fellendülése okozhatta a nagyszámú vállalkozásindítást a vizsgált időszakban.

Észak-Magyarország azonban az a régió, ahol a legkisebb változás történt vállalkozások indításának számában, mégis a kutatott szempontok esetében a három régió közül a második helyen végzett majdnem minden vizsgált szempontból. Csupán a már meglévő hátrányos helyzetű területi adottságok, és a korábban már említett alacsony vállalkozói kedv és aktivitás miatt lehetséges mindez.

4.3.2 Hipotézis 2.: Az eltérő regionális fejlettség eltérő fejlődési pályákat hozhat.

Minden szempontot figyelembe véve állítható, hogy ez a feltételezés is igaz. Másképp fejlődik egy hátrányos helyzetű térség vállalkozása és másképp például a Közép-Magyarországi régióban működő, hiszen a már létező adottságok jelentősen eltérőek.

Véleményem szerint az élen járó régiók vállalkozásai gyorsabban, lendületesebben fejlődnek, mint az elmaradottabb régiók kis-és középvállalkozásai. Idővel persze a vállalkozások elérik majd ugyan a fejlettebb régiók szintjét, viszont sokkal lassabban, és időigényesebben. Ez mindaddig jelen lesz a magyar gazdaságban, amíg a beérkező források, támogatások elosztása nem egyenletes és nem azt a célt szolgálja, hogy minden régió hasonló feltételekkel rendelkezzen. A hátrányos helyzetű régiók tőkevonzó képességének emelését kellene fokozni a beruházásokkal.

5 KUTATÁS A KKV-K TELEPHELYVÁLASZTÁSI SZOKÁSAIRÓL

5.1 A KUTATÁS CÉLJA, MÓDSZERE ÉS ESZKÖZE

Ezen kutatásom célja, hogy felmérjem a vállalkozások telephelyválasztásainak szokásait és párhuzamba hozzam az előző vizsgálati résszel, a regionális különbségekkel. Arra törekszem, hogy olyan eredményeket sikerüljön elérni, amellyel igazolni tudom, hogy a választás elkerülhetetlen része a földrajzi, területi tényezők és az adott régió fejlettségének figyelembevétele. Céлом továbbá az, hogy összehasonlítsam a vállalkozói kör és a magánszemélyek véleményét. Azaz a vállalkozók választásának tényadatait hasonlítom össze a magánszemélyek feltételes telephelyválasztásának szempontjaival.

A kutatás kvantitatív módszer alapján készült, egy kérdőív segítségével. Azért esett erre a módszerre a választásom, mert csupán pár jól irányított kérdéssel rövid idő leforgása alatt releváns információmennyiséget képes biztosítani, amely részemről az elsődleges szempontok között szerepelt.

A vizsgálatom eszköze, ahogyan korábban említettem egy általam összeállított kérdőív volt, amelyet a Google Űrlapok segítségével készítettem el és online juttattam el a kitöltőimhez. A kérdőív két részből állt, elsősorban a már vállalkozással rendelkezők válaszait mértem fel, majd a magánembereket véleményére voltam kíváncsi, hogy ők milyen tényezőket vennének figyelembe, ha vállalkozásalapítás elé kerülnének.

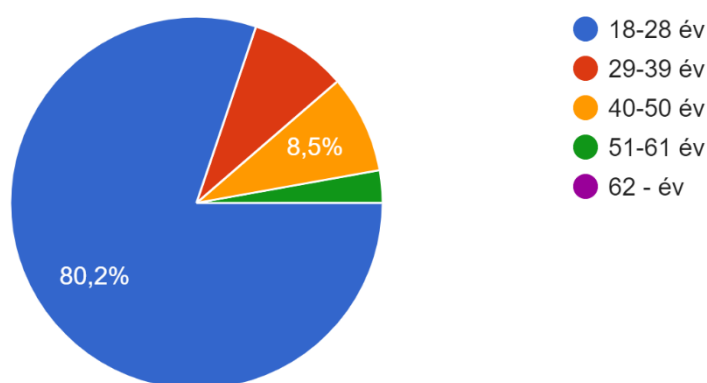
A kérdőív összesen 21 kérdést tartalmaz, a vállalkozással rendelkezőktől 11, a magánemberektől pedig 10 kérdésre vártam a választ. A legtöbb kérdés zárt volt, mégis több helyen engedélyeztem a kitöltőknek, hogy saját választ/véleményt fogalmazhassanak meg. 2021. október 06-ától lehetett 2021. november 9-ig kitölteni a kérdéssort. Bárki kitölthette, attól függetlenül, hogy rendelkezett e vállalkozással vagy nem, hiszen mindkét csoport véleményére kíváncsi voltam azért, hogy a válaszaikat össze tudjam hasonlítani.

5.2 A KUTATÁS EREDMÉNYE

Ebben a fejezetrészen először kitérek azokra a technikai adatokra, melyeket fontos megemlíteni ahhoz, hogy a lentebb részletezett eredmények hitelesek legyenek. Majd a kérdőív kérdéseinek során végig haladva elemzem a kapott válaszokat és következtetéseket vonok le.

A kiküldött kérdőívet 126 személy töltötte ki, melyből 15,9%-uk, vagyis 20 személy rendelkezett vállalkozással. Összesen 99 női és 27 férfi kitöltő válaszait fogom alább megjeleníteni.

Korosztályi megoszlásuk a következő volt:

9. ábra Válaszadók korosztályi megoszlása

A legtöbb kitöltés láthatóan a 18-28 éves korosztályból érkezett, ezután a 29-39 és 40-50 év közötti kategóriákból érkezett ugyanannyi kitöltés, számszerűsítve 11. Az 51-61 éves korosztályból 4 személyt sikerült elérnem a kérdőívemmel, 62 év vagy feletti személytől egyetlen egy kitöltés sem érkezett.

A 106 magánembertől megkérdeztem, hogy a jövőben terveznek-e vállalkozást alapítani. 34,9%-uk szeretne, de még konkrét lépéseket nem tett érte, elenyésző, 1,9% válaszolt úgy, hogy szeretne és már lépéseket is tett ennek ügyében. A sokaság közel fele, 46,2%-a talán fog, 18 személy pedig határozottan kijelentette, hogy egyáltalán nem fog vállalkozni a jövőben.

Ha a 49 talánnal válaszoló közül nagyjából 20%-a fog ténylegesen vállalkozni majd, kijelenthető, hogy a megkérdezett sokaság 46%-a rendelkezik vállalkozói kedvvel és affinitással.

A vállalkozóktól feltett első kérdésem az volt, hogy mikor indították el vállalkozásaikat. Az alábbi diagramon látszik, hogy a megkérdezett személyek közül négyen is 2018-ban kezdték működtetni cégüket. 1995-től az idei évig, 2021-ig indított vállalkozások vezetőitől is kaptam

válaszokat, itt a korosztályi megoszlásra visszautalva feltételezhető következtetés, hogy a 40-61 év válaszadói közül kerülhetett ki az a személy, kinek vállalkozása 1995 és 2006 között indult. A fiatalabb korosztály, azaz a 18-39 évesek véleményem szerint 2010 környékén kezdhettek vállalkozni.

10. ábra Vállalkozás indításának ideje

Mivel a dolgozatban a kis-és középvállalkozások vannak fókuszban, ezért kíváncsi voltam a lebontásukra, hogy mennyi mikro-, kis-, illetve középvállalkozást sikerült elérnem a kérdőívemmel. Nem meglepően 75%-a mikro vállalkozásként szerepel, tehát darabszámra a 20 vállalkozás közül 15. Úgy gondolom, hogy ennek a körnek is nagyrésze egyéni vállalkozóként működteti a vállalkozását, esetlegesen egy-két családi vállalkozást tudnék még elképzelni. A többi vállalkozás 3 kis-, illetve 2 középvállalkozásként volt tekinthető.

A gazdasági ágazati besorolást véleményem szerint kihagyhatatlan megemlíteni, hiszen ezek azok az adatok, melyekből következtetni lehet az előbb említett méret szerinti besorolásukra. Ezért is tettem fel ezt a kérdést a vállalkozóknak. A 20 válaszadó közül 14-en a szolgáltatóiparban tevékenykednek, amely a válaszadók 70%-át teszi ki.

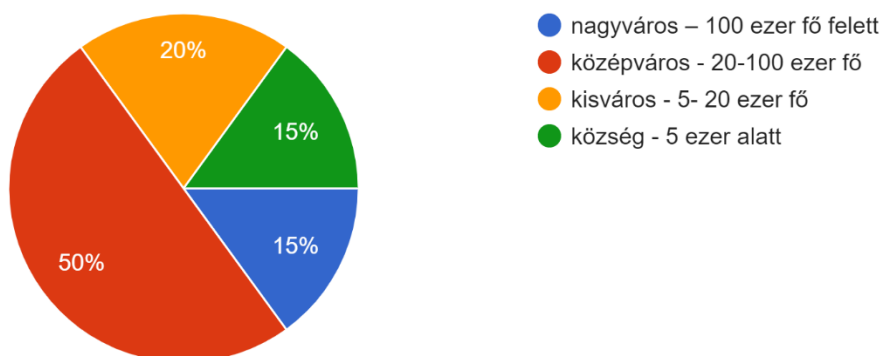
A 14 szolgáltatásra érkező válaszból pontosan meghatározható adat volt, hogy ketten vendéglátói szolgáltatást végeznek. Pénzügyi-biztosítási, oktatási és információ-kommunikációs ágazatú cégtől is érkezett egy-egy darab kitöltés. Építőipari vállalkozások közül ketten adtak választ, míg mezőgazdasági profilú cégtől egy kitöltés érkezett.

Következtethetünk ahogyan említettem a méret szerinti besorolásokra, véleményem szerint az építőiparban tevékenykedő vállalkozások közép méretűként lehetnek besorolva, már az árbevételüket tekintve is, illetve a foglalkoztatottak száma miatt szintén.

Kisvállalkozásként tudom elképzelni az információ-kommunikáció kategóriába tartozó cégeket, esetleg a mezőgazdasági és vendéglátói tevékenységűeket.

A mikro vállalkozások véleményem szerint mind szolgáltatást végzők lehetnek, kiindulva az ágazati besorolásból, hiszen nem valószínű, hogy egy építőipari cég beférne az elfogadott besorolás kritériumaiba. El tudom képzelni, hogy mezőgazdasági őstermelőként a mikro vállalkozások csoportjába tartozik a válaszadó.

A továbbiakban megkérdeztem a vállalkozókat, hogy jelenleg milyen településen működik a vállalkozásuk. Az alábbi ábrán láthatjuk ezen válaszok megoszlását.

11. ábra Vállalkozások működési helye

A nagyváros és község egyenlő arányban oszlik meg, 3-3 válasszal. A legtöbb kitöltés középvárosban elhelyezkedő vállalkozás vezetőjétől érkezett, ami pontosan a mintavétel felét adja. Kisvárosból, tehát ahol 5-20 ezer fő lakos található, négy választ kaptam.

Ez annyiban befolyásolhatja a telephelyválasztás kérdését, hogy minél népesebb, lakottabb települést választunk, annál kevesebb terület lesz elérhető a vállalkozásunknak, amely a bővítés, építkezés kérdésénél akár nagy hátrányt is eredményezhet.

A továbbiakban már olyan kérdések következnek, melyeket a magánemberek is kitöltöttek, ezért az elemzésnél összevetem a két csoport válaszait.

A következőkben a vállalkozók által figyelembe vett általános szempontokat elemzem. A legtöbben, azaz a kitöltők 55%-a a telephelyválasztást számításaim szerint személyes kötődéshez fűzte. Érkezett két olyan egyéni válasz valószínűleg valamely szolgáltató ágazatú vállalkozás vezetőjétől, amely a saját lakást/lakóhelyet jelölte meg szempontként.

A második leggyakoribb szempont az elhelyezkedés volt, 9 személy jelölte meg. A következő kérdésnél ezt a témakört mélyebben vizsgálom, mivel úgy tartom itt fontos a részletesség.

A vállalkozással rendelkezők 25%-a figyelembe vette a telepítési költségek mértékét, illetve 3 vállalkozó a gazdasági-társadalmi környezet adottságait is vizsgálta. Nem véletlen,

hiszen fontos az, hogy pénzösszegben mennyit kell ráfordítani a telepítésre, ugyanakkor a lehetséges támogatások opcióját egyetlen jelölés sem érte, pedig úgy tartom ez sem utolsó szempont a választási kérdésben. A település hírneve és ismertsége sem számított elsősorban a vállalkozóknak.

A lakossági és önkormányzati hozzáállást a vártnál kevesebben választották, ahogyan a lehetséges munkaerőbázist, és a település méretét sem tartották fontos szempontnak, ide csupán egy-egy jelölés érkezett, míg a korábbihoz kettő.

A magánemberek tekintetében 84,9%-uk az elhelyezkedést tartotta a legfontosabbnak, ezt szorosan követte hasonló arányban a támogatási lehetőségek, gazdasági-társadalmi környezet és telepítési költségek 61, 57, 56 jelöléssel. A vállalkozásnál kimagasló személyi kötődés itt 24,5%-ot ért el, a magánember kevésbé tartja fontosabbnak. Annál fontosabbként jelölték meg a támogatások lehetőségeit és a munkaerőbázis milyenségét.

Részletesebben vizsgálva az elhelyezkedést, kimagaslóan a vevőkör közelségét tartották a legfontosabb szempontnak a vállalkozók, 70%-uk ugyanis megjelölte a válaszában. Szintén így gondolkodtak a magánemberek is, a városok/nagyvárosok közelségével egyenlően ezt helyezték elsődleges szempontnak.

A második leggyakoribb válasz a korábbi telephely közelsége volt, amely 25%-ot tett ki, majd egyenlő arányban szerepelt a telephely bővíthetőségének lehetősége, a szállítási lehetőségek, nyersanyagok, beszállítók közelsége és a városok, nagyvárosok közelsége 15%-os arányban.

A vállalkozói zónán kívül esők a beszállítók közelségét és a szállítási lehetőségeket tartották a második legfontosabbnak 54, 50 válasszal. Ugyanakkor ezek a vállalkozás adottságaitól is nagymértékben függenek, ha például nem nagy az alapanyaigénye a vállalkozásnak, akkor nem annyira lényeges a beszállítók holléte. A korábbi telephely közelségét elenyésző, csupán 2,8%-a választotta.

A területi, természeti adottságokat két vállalkozó tartotta fontos tényezőnek, ahogyan a megfelelő közlekedési infrastruktúrát is, ami számításaimat alámúlta, hiszen a szakirodalom szerint majdnem a legfontosabb tényezők ezek, így gondolta a magánemberek pontosan 50%-a is.

A legkevesebb jelölés érkezett a főváros közelsége, jó minőségű szabad terület, versenytársak közelsége, gazdag kulturális kínálat lehetőségekre a vállalkozók szemszögéből. A versenytársak közelsége a mai online világban már véleményem szerint sem befolyásoló

tényező, viszont a jó minőségű szabad terület, melyen akár mezőgazdasági termelés folyhat nem utolsó szempont. A magánemberek magasabbra értékelték a fővárosi közelséget, 15,1%-kal, és a másik három szempont is fontosabb számukra.

Érkezett egy egyéni válasz, amely teljesen lényegtelennek ítélte meg a telephelyválasztás elhelyezkedési szempontjait, ezt a szakirodalmak és korábbi kutatások ismeretében elutasítom, hiszen nem véletlenül figyelt téma a mai napig a telephelyválasztási kérdéskör.

Az egyszerűség, mint szempont szintén egyéni válasz volt, egyetértek vele olyan tekintetben, hogy míg fontos az előbb felsorakoztatott tényezők összessége is, törekedni kell a legkézenfekvőbb megoldás működőképessé tételére is.

A következő kérdésemnél megkértem a válaszadókat, hogy rangsorolják 1-5-ig terjedő Likert-skálán az általam fontosnak vélt szempontokat. Az alábbi diagramon láthatóak a vállalkozók válaszai és százalékos megoszlásuk.

Egyáltalán nem fontosnak jelölte meg 15 vállalkozó válaszadó a környék oktatási infrastruktúráját, 14 a főváros közelségét, 12 személy pedig a kulturális kínálatot tartotta a legkevésbé befolyásoló tényezőnek. A főváros közelsége valószínűleg a válaszadók lakhelye miatt szorult háttérbe, inkább a nagyvárosok lényegesebbek vidéki vállalkozások esetében.

A magánemberek válaszainál, ami eltérés tapasztalható ennél a fontossági csoportnál és úgy gondolom kiemelendő, az a környék természeti adottságainak jelentéktelenként való megjelenítése 18%-uk által.

Az elhanyagolható kategóriából kitűnő adat a természeti adottságok és az infrastruktúra fejlettségének gyakorisága volt, amely meglepő számomra, elég fontosnak vélném őket saját szemszögemből.

A bővítési lehetőségeket és a nagyvárosok közelségét jelölte meg 7-7 kitöltő, mint inkább fontos tényező, korábban a vidéki elhelyezkedéssel magyaráztam utóbbi lehetséges okát, a bővítési lehetőség véleményem szerint is előny.

Inkább fontos tényezőként értékelte a főváros közelségét 36 és a kulturális kínálat minőségét 34 magánember.

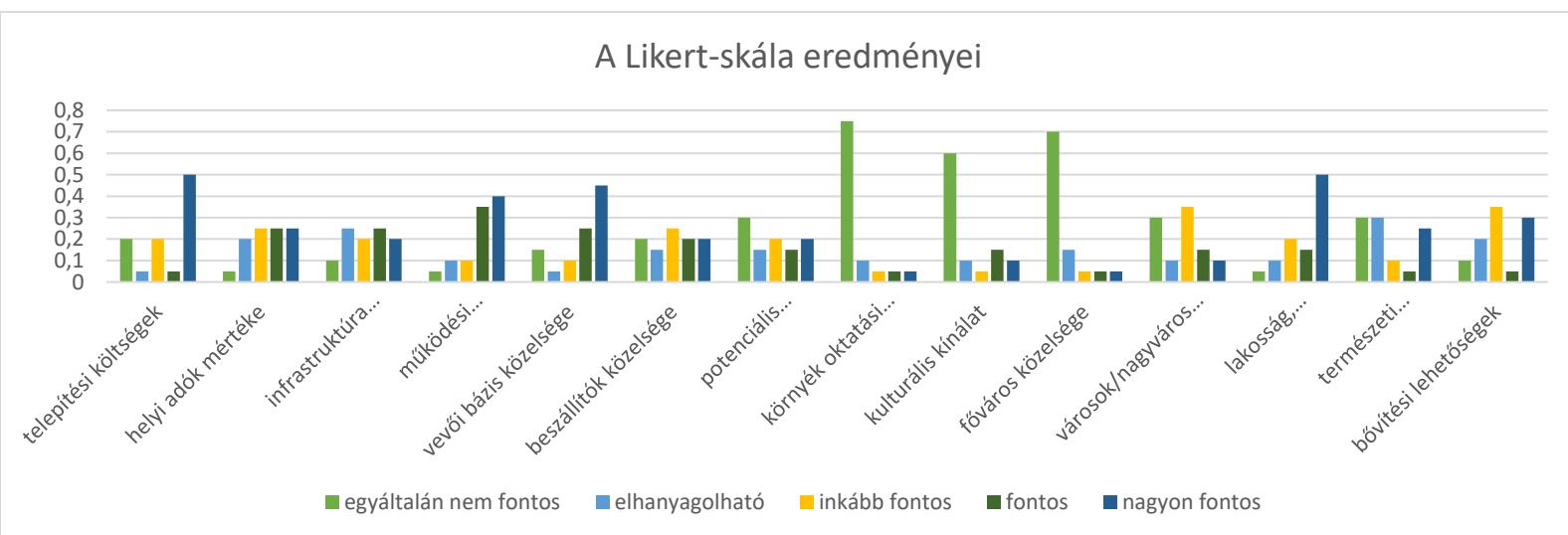
Kiugró gyakoriság a fontos kategóriánál a működési költségek mértéke, illetve még 5-5 szavazatot kapott a helyi adók mértéke, infrastruktúra fejlettsége, vevői bázis közelsége.

Nagyon fontosként jelölték meg tízen a telepítési költségek mértékét és a lakosság, önkormányzat pozitív hozzáállását. Eggyel, eggyel elmaradva a vevői bázis közelsége, majd a

működési költségek mértéke számított a kitöltők szerint elhagyhatatlan fontosságúnak a telephelyválasztási kérdésnél.

A magánemberek közül fontos és nagyon fontosként egyenlő vagy majdnem egyenlő (maximum 0,06%-os eltérés) arányban jelölték meg a potenciális munkavállalók körét, a lakosság és az önkormányzat pozitív hozzáállását, és a bővítési lehetőségeket.

Kiemelkedően fontosnak találták a működési, telepítési költségeket mértékét és az infrastruktúra fejlettségét. A helyi adók mértékét a vállalkozók 25%-a, a magánemberek 39%-a értékelte nagyon fontosként, ennek az aránynak úgy gondolom fordítva hitelesebb képet mutatna.

12. ábra A vállalkozók Likert-skálájának eredménye az elhelyezkedési szempontok fontosságáról

Az utolsó kérdéskörben arra voltam kíváncsi, hogy az árjellegű tényezők, környezet területi karakterisztikái és a helyi lakosok hozzáállása közül melyiket tartják az első, második és harmadik legfontosabb tényezőnek a vállalkozók, illetve a magánemberek.

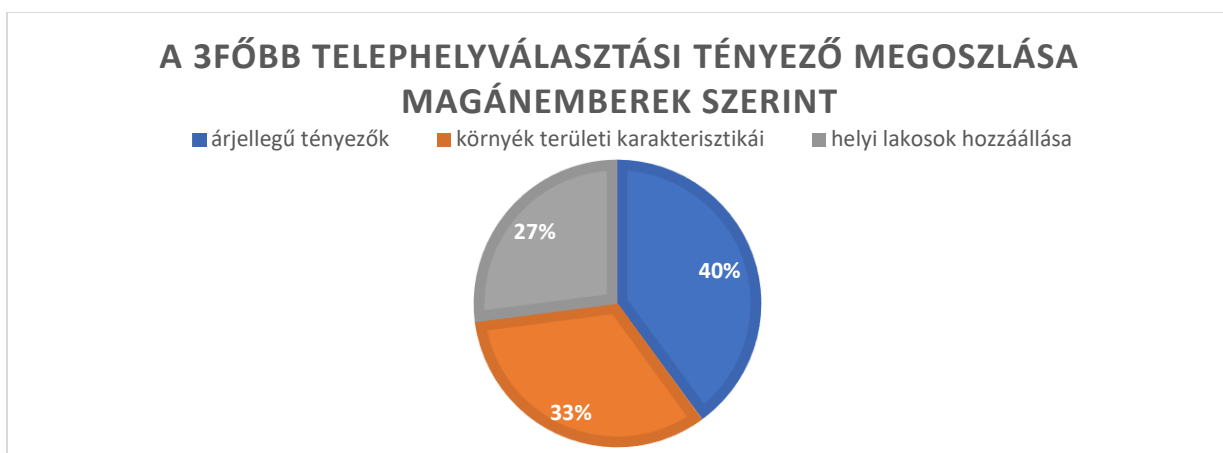
Ennek az adathalmaznak a megoszlását a lentebb található kördiagramok mutatják be, szerkesztésénél háromszoros súllyal adtam meg a legfontosabbnak, kétszeres súllyal a második legfontosabbnak, egyszeres adattal pedig a harmadik legfontosabbnak vélt tényezőt, hogy ne jöjjön létre torz eredmény.

A vállalkozók eredményeképp 36%-ban az árjellegű tényezők számítottak a legfontosabbnak, majd a helyi lakosok hozzáállása 33%-ban, legvégül pedig a területi karakterisztikák kaptak helyet 32%-ban a telephelyválasztási kérdésnél.

A magánemberek válaszaival a következő sorrend alakult ki; 40%-ban az árjellegű tényezőket, majd 33%-ban a területi sajátosságokat, utolsóként pedig 27%-ban a helyi lakosok hozzáállását tartották.

13. ábra A 3 főbb telephelyválasztási tényező megoszlása, vállalkozók

14. ábra A 3 főbb telephelyválasztási tényező megoszlása, magánemberek

Láthatóan a vállalkozások sorrendjének megoszlásánál nincs nagy eltérés, úgy gondolom ez azért lehetséges, mert mindhárom tényezőnek teljesülnie kell ahhoz, hogy a vállalat sikeresen be tudjon helyezkedni egy adott térség, település életszférájába, a vállalkozó személye pedig ezzel tisztában van és alkalmazza a telephelyválasztásánál.

A magánemberek válaszából alkotott kördiagramon nagyobb az eltérés a három tényező figyelembevételének súlyánál. Ők a helyi lakosok hozzáállását nem tartják olyan szinten fontosnak, mint a vállalkozást vezetőket, amely valószínűleg a fogalom szó szorosán vételéből adódhat, azaz úgy tekinthetnek a telepítésre és telephelyválasztásra, mint újonnan épülő szervezet, nem mint környezetbe integrálható egység.

5.3 VÁLASZ A TELEPHELYVÁLASZTÁSOKKAL KAPCSOLATOS HIPOTÉZISEKRE

5.3.1 Hipotézis 1.: A vállalkozások telephelyválasztásánál az elsődleges szempont kizárólag földrajzi.

A hipotézist már a szakirodalomban tárgyaltak is cáfolják, de a kérdőíves kutatásom is alátámasztja helytelenségét. A vállalkozóktól feltett 5. kérdésennél részletesen is elemeztem, hogy a személyes kötődéstől kezdve, a telepítési és működési költségeket is figyelembe véve választanak telephelyet a vállalkozásuknak. Az utolsó kérdéskört tekintve egyértelművé válik, hogy az árjellegű tényezők mellett a lakosság hozzáállása is szempont, tehát nem kizárólag a földrajzi szempontok alapján döntenek.

5.3.2 Hipotézis 2.: Telephelyválasztásnál fontos a földrajzi, infrastrukturális tényezők figyelembevétele.

Természetesen, elég fontos szempont mindkettő. A 6. kérdésnél tértem ki rá részletesen, hogy az elhelyezkedés fő szempontján belül melyek azok a tényezők, amelyeket a vállalkozók fontosnak tartanak és alkalmaznak a telephelyválasztás során.

A természeti adottságokat is figyelembe veszik, ugyan kevesebb jelentőséget tulajdonítanak hozzájuk, mint az infrastrukturális tényezőkhöz. Szemükben nagyobb hangsúlyt kap az utak minősége, hogy a szállítási bonyodalmak nagyobb eséllyel legyenek sikeresek, illetve az alapanyagok és a késztermékek gyorsan és hatékonyan érjenek célba.

5.3.3 Hipotézis 3.: Nincsenek hatással a KKV-k telephelyválasztására a régiós szintek fejlettsége.

A feltett hipotézist az első és második kutatási témakör eredményei együttesen igazolják.

Ahogy hatással van a vállalkozásindítások számára a regionális fejlettség és annak különbözőségei, úgy vannak hatással a telephelyválasztásokra is, hiszen a térség adottságainak figyelmen kívül hagyása nem opció ilyen fontos kérdés meghozatalánál.

6 ÖSSZEGZÉS ÉS TOVÁBBI KUTATÁSI JAVASLATOK

Összegezve a dolgozat egészét, a szakirodalmak feldolgozása és a téma kellő tanulmányozása után vágtam bele a számomra érdekesnek és fontosnak tartott gyakorlati részbe.

A kutatásom témájának a magyarországi régiók fejlettségének vizsgálatát és a vállalkozások telephelyválasztásának elemzését választottam. Elvégeztem tapasztaltam, hogy a területi különbségek sajnos a mai napig jelen vannak az országunk területén és ezek mellett jelentős hatással is vannak a területben működő vállalkozásokra.

Igazolódott továbbá, hogy a három vizsgált régió közül a Közép-Magyarországi régió a legfejlettebb, viszont igaz ez egész Magyarország területére is. Minden vizsgált szempont szerint a legnagyobb és legjobb eredményt érte el.

Továbbá vizsgálódásom kitért arra is, hogy az eltérő fejlettségi régiók mennyivel eltérőbb fejlődési pályákat eredményeznek a térség vállalkozásai tekintetében. Úgy gondolom ezt a gondolatmenetet követve többféle módon lehetne még folytatni, akár minden régió figyelembevételével ahhoz, hogy egy országos szintű fejlettségi sorrend kialakuljon.

Nemcsak a fejlettségi adatokra, hanem a tényleges térszerkezeti és földrajzi adottságokra fókuszálva további kutatási terület lehet az, hogy különböző klaszterek és vállalkozói hálózatok miért épp ott alakultak ki, ahol és melyek lehetnének még kedvező lokációk továbbiaknak.

A telephelyválasztási vizsgálódásom eredményeképp bebizonyosodott, hogy nem csupán az elhelyezkedést, hanem ezek mellett más-más tényezőket is figyelembe vesznek a vállalkozók mielőtt döntenének, kitérve az árjellegű és földrajzi tényezőkre.

Világossá vált továbbá, hogy a magánemberek véleménye a telephelyválasztásról és a vállalkozók tényleges szempontjai több tekintetben eltérnek, van, amelyet a vállalkozók és van, amely tényezőt a magánemberek tartanak fontosnak, vagy épp kevésbé fontosnak.

Nem meglepően az eredményekből kiderült, hogy a területiség, illetve földrajzi elhelyezkedés jelen van a választási kérdésnél, tehát kijelenthető, hogy a regionális sajátosságok hatással vannak a telephelyválasztásra.

További kutatási javaslatom a témában megvizsgálni egy-egy vállalkozás tekintetében, hogy más területi régióban feltételeken hogyan működne az. Lényegében ténylegesen igaz az a feltevés, hogy kiszakítva a megszokott működési helyéről a vállalkozás kevésbé, avagy egyáltalán nem működne úgy, mint eredeti telephelyén.

7 IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

Abonyiné Palotás, J., 2007. A földrajz közgazdasági alapjai IN Kiss, 2014 A hazai kis-és középvállalkozások növekedését befolyásoló egyéni és vállalati tényezők. In: Pécsi Tudományegyetem : Földtudományok Doktori Iskola, p. 146.

Banai, Á., Lang, P., Nagy, G. & Stancsics, M., 2017. A gazdaságfejlesztési célú EU-támogatások hatásvizsgálata a magyar kkv-szektorra. *Közgazdasági szemle*, LXIV. évf., október.pp. 997-1029.

Bora, G., 1999. *Szemponatok a gazdaságföldrajz tanulmányozásához in Kiss, 2014 A hazai kis-és középvállalkozások növekedését befolyásoló egyéni és vállalati tényezők*, pp. 22-23. Pécsi Tudományegyetem: Szakdolgozat.

Brown, D. L., Greskovits, B. & Kulcsár, L. J., 2007. Leading Sectors an Leading Regions: Economic Restructuring and Regional Inequality in Hungary since 1990. *International Journal of urban and regional research*, Volume 31.3 September. kötet, pp. 522-542.

Chikán, A., 2020. *Vállalatgazdaságtan*. Budapest: Akadémiai kiadó.

Dusek, T., Réka, L. & Rácz, I., 2014. Development Differences Among the Regions of Hungary. *Procedia Economics and Finance*, 9. kötet, pp. 264-277.

EC, 2003. Green Paper. In: Brüsszel: ismeretlen szerző, p. 6.

EC, 2008. *Zöld könyv a területi kohézióról. Előnyt kovácsolni a területi sokféleségből.* Brüsszel, Európai Bizottság.

EC, 2020. *European Comission*. [Online]

Available at: https://ec.europa.eu/growth/content/new-survey-access-finance-enterprises-safe-highlights-covid-19%E2%80%99s-devastating-effect-smes-and_en [Hozzáférés dátuma: 13 04 2021].

Eckey, H.-F. & Türck, M., 2005. Convergence of EU-Regions: A literature report. *Volkswirtschaftliche Diskussionsbeiträge*, Issue 80.

Eurostat, 2019. Key figures on Europe 2019 Edition. In: EU: European Union, p. 45.

Faluvégi, A., 2001. *A statisztikai kistérségek szerepe a magyar közigazgatásban, a területfejlesztésben és a statisztikai információrendszerben in: Káposzta, 2004 Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései*. hely nélk.:ismeretlen szerző

- Fisher, P. S. & Peters, A. H., 1997. *Tax and spending Incentives and Enterprise zones*. Michigan: W.E. Upjohn Institute for Employment Research.
- Holicza, P., 2016. *A magyar KKV szektor helyzete nemzeti és nemzetközi szinten*, Budapest: Óbudai Egyetem.
- Holló, E. & Marselek, S., 2017. A KKV-k helyzete, versenyképesség, innováció és foglalkoztatás. *Tudás és innováció a XXI. század gazdaságában : Válogatás a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar oktatóinak 2016-os tanulmányaiból (Magyar Tudomány Ünnepe 2016)*, pp. 167-181.
- Illés, I., 1986. *Regionális Gazdaságtan*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Illés, I., 2009. *A "területi kohézió" szerepe az Európai Unió és a tagországok politikájában*. In *Rechnitzer & Smahó, 2016 Területi politika*, hely nélk.: ismeretlen szerző
- Kállay, L., 2014. Állami támogatások és gazdasági teljesítmény. *Közgazdasági Szemle LXI. évf.*, március.pp. 279-298.
- Káposzta, J., 2014. Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései. *Gazdálkodás*, 58. évad 5. szám. kötet, pp. 399-412.
- Kiss, K., 2014. *A hazai kis- és középvállalkozások növekedését befolyásoló egyéni és vállalati tényezők*, Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola: Szakdolgozat.
- Kőhegyi, K., 2005. Vállalkozói hálózatok. *Közgazdasági szemle*, 52(5), p. 481.
- Központi Statisztikai Hivatal, 2021. *Központi Statisztikai Hivatal*. [Online]
Available at: https://www.ksh.hu/tersegi_informaciok_regiok
- KSH, 2012. *Észak-Magyarország megyéinek gazdasági-társadalmi helyzete, 2010*, Budapest: KSH.
- KSH, 2013. *A gazdasági folyamatok regionális különbségei, 2013*, Budapest: KSH.
- KSH, 2018. *A kis- és középvállalkozások jellemzői, 2018*, Budapest: KSH.
- KSH, 2018. *Kutatás-fejlesztés, 2018*, Budapest: KSH .
- KSH, 2021. *KSH*. [Online]
Available at: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jelberuh/2019/index.html>
- Lengyel, I., 1994. *A telephelyválasztás* In Kiss Katalin *A hazai kis-és középvállalkozások növekedését befolyásoló egyéni és vállalati tényezők*. hely nélk.:ismeretlen szerző

- Lengyel, I., 2010. *Regionális gazdasáfejlesztés. Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Lengyel, I., 2012. Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség. In: *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. Szeged: JATEPress, pp. 151-174.
- Lengyel, I. & Rechnitzer, J., 2004. *Regionális gazdaságtan*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus.
- Marselek, S., Módos, G. & Varga, T., 2014. *Klaszterek szerepe a regionális versenyképesség javításában*. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola.
- Muller, P., Nicholas, R., Wesley, J. & Jonathan, S., 2019. Annual Report on European SMEs. In: EU: European Commission, p. 11.
- Nagy, T. O., dátum nélk. *Észak-Alföldi régió hátrányos gazdasági helyzetének főbb okai, megújuló energiaforrások hasznosítása, mint lehetséges kitörési pont*, hely nélk.: Debreceni Egyetem.
- Nemes Nagy, J., 2009. *Fordulatra várva - A regionális egyenlőtlenségek hullámai In A regionális tudomány két évtizede Magyarországon*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Perczel, G., 2003. *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza*, Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Peters, A. & Fisher, P., 2002. *State Enterprise Zone Programs: Have They Worked?*. Michigan: W. E. Upjohn Institute For Employment Research.
- Porter, M. E., 1998. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*, Nov-Dec. kötet.
- Rechnitzer, J., Barsi, B., Szabó, P. & Németh, N., 2003. *A Gazdasági térszerkezet vizsgálatát elősegítő új dimenziók illetve az ezzel kapcsolatos módszerek kutatás*, Budapest: VÁTI Kht. - Területfejlesztési Igazgatóság Elemző és Értékelő Iroda.
- Rechnitzer, J. & Smahó, M., 2016. *Területi politika*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Richardson, A., 1969. *Mental Imagery in Káposzta*, 2014: *Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései*, hely nélk.: Routledge&Kegan Paul.
- Ricz, J. & Salamin, G., 2010. Kézikönyv az Európai Unió Területi Agendájának hazai érvényesítéséhez. In: Budapest: NFGM, VÁTI Nonprofit Kft., pp. 82-85.

Román, Z., 1998. Az EU-csatlakozás és a kis-és középvállalati szektor. *Közgazdasági Szemle*, 45(1), pp. 69-83.

Román, Z., 2006. *A kis-és középvállalatok és a vállalkozási készség*. Budapest: KSH.

Takács, T. & Dániel, Z. A., 2019. Előny-e a szabad vállalkozási zóna?. *Comitatus*, tavasz. kötet, pp. 66-74.

Térport, 2021. *Térport*. [Online]

Available at: <http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi>

Tóth, T. & Jóna, G., 2019. Térségi-térbeli tervezés és hálózatosodás. In: *Bevezetés a regionális tudományokba*. . Gödöllő: SZIE GTK Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola & Emberi Erőforrások Fejlesztése Alapítvány, pp. 65-84.

Varga, A., 2017. *Regionális fejlesztéspolitikai hatáselemzés*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Vecsenyi, J., 2017. *Kisvállalkozások indítása és működtetése*. Digitális kiadás szerk. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Verheugen, G., 2006. *Az új KKV- meghatározás*. hely nélk.:Európai Közösségek.

Vofkori, L., 2002. *Gazdasági Földrajz*, Kolozsvár: Scientia Kiadó.

Jogszabályok

1996. évi XXI törvény (1996).

2004. évi XXXIV. törvény (2004).

2013/2015. (XII. 29.) Korm. határozat a Közép-Magyarországi régió kettéválasztásáról (dátum nélk.).

8 MELLÉKLETEK

KÉRDŐÍV A TELEPHELYVÁLASZTÁSI SZOKÁSOKRÓL

Általános kérdések:

1. Az ön neme
 - a. férfi
 - b. nő
 - c. egyéb
2. Életkora
 - a. 18-28 év
 - b. 29-39 év
 - c. 40-50 év
 - d. 51-61 év
 - e. 62 - év
3. Legmagasabb iskolai végzettsége
 - a. kevesebb, mint 8 osztály
 - b. befejezett 8 osztály
 - c. szakmunkásképző
 - d. érettségi
 - e. főiskolai v. egyetemi diploma
4. Mióta működik a vállalkozás?
5. Mikro, kis vagy középvallalkozásnak tekinthető?
 - a. mikro
 - b. kis
 - c. közép
6. Milyen gazdasági ágazatban tevékenykednek?
 - a. mezőgazdaság
 - b. ipar
 - c. építőipar
 - d. kereskedelem
 - e. turizmus
 - f. szállítás, közlekedés
 - g. információ, kommunikáció
 - h. többi szolgáltatás

Telephelyválasztással kapcsolatos kérdések

7. Milyen településen működik a vállalkozás?
 - a. nagyváros – 100 ezer fő felett
 - b. középváros - 20-100 ezer fő
 - c. kisváros - 5- 20 ezer fő
 - d. község - 5 ezer alatt
8. Milyen szempontok alapján választottak telephelyet a vállalkozásnak?
 - a. elhelyezkedés
 - b. település hírneve, ismertsége
 - c. település mérete
 - d. gazdasági-társadalmi környezet
 - e. telepítési költségek

- f. lakossági és önkormányzati hozzáállás
 - g. támogatások lehetőségei
 - h. munkaerőbázis
9. Elhelyezkedési szempont alapján mit vettek figyelembe a telephelyválasztás során?
- a. területi, természeti adottságok
 - b. városok/nagyvárosok közelsége
 - c. főváros közelsége
 - d. jó minőségű szabad terület
 - e. beszállítók közelsége
 - f. nyersanyagok közelsége
 - g. vevőkör közelsége
 - h. megfelelő közlekedési infrastruktúra
 - i. szállítási lehetőségek
 - j. versenytársak közelsége
 - k. telephely bővíthetőségének lehetősége
 - l. gazdag kulturális kínálat
 - m. korábbi telephelyhez közelség
 - n. egyéb
10. 1-5 skálán mennyire tartja fontosnak a telephelyválasztás szempontjából a következőket?
- a. telepítési költségek
 - b. helyi adók mértéke
 - c. infrastruktúra fejlettsége
 - d. működési költségek mértéke
 - e. vevői bázis közelsége
 - f. beszállítók közelsége
 - g. potenciális munkavállalók köre
 - h. környezet oktatási infrastruktúrája
 - i. kulturális kínálat
 - j. főváros közelsége
 - k. városok/nagyvárosok közelsége
 - l. lakosság, önkormányzat pozitív hozzáállása
 - m. természeti adottságok
 - n. bővítési lehetőségek
11. A három választási lehetőség közül melyiket tartja a telephelyválasztásnál a legfontosabbnak?
- a. árjellegű tényezők
 - b. környezet területi karakterisztikái
 - c. helyi lakosok hozzáállása
12. A három választási lehetőség közül melyiket tartja a telephelyválasztásnál a második legfontosabbnak?
- a. árjellegű tényezők
 - b. környezet területi karakterisztikái
 - c. helyi lakosok hozzáállása
13. A három választási lehetőség közül melyiket tartja a telephelyválasztásnál a harmadik legfontosabbnak?
- a. árjellegű tényezők
 - b. környezet területi karakterisztikái
 - c. helyi lakosok hozzáállása